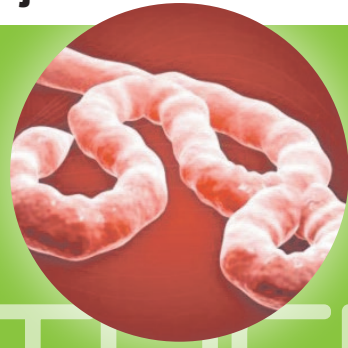

02 Organisasjoner:
Hjelper ofte de
som er lettest å nå

05 Statsbudsjettet:
Rekordstor
bistandssatsing?

16 Gateverving:
God butikk for
organisasjonene

**Ebola truer
Vest-Afrikas
økonomi
Side 26**

BISTANDSAKTUELT

NR 7 – OKTOBER 2014 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Grønne Marina mot røde Dilma

To kvinner – med hver sin sterke personlige historie – kjemper om presidentmakten i Brasil. President Dilma Rousseff utfordres av miljøforkjemperen Marina Silva. Regnskogen vil ha godt av et maktskifte, mener norske Brasil-kjennere. **Side 8**

Illustrasjon: Tora Marie Norberg

B-POSTABONNEMENT

tema:
Småbønder
6 sider

**Fra selvberging
til business**

Side 18

Hawa Kadir var 16 år gammel da hun ble rammet av fistula. Hun er en av mange kvinner som har fått hjelp på en norskfinansierte fistula-avdeling i Etiopia. **Les mer på side 12**

Aktuelt

Mindre tro på FN

Leder

Når statsbudsjettet presenteres 8. oktober vil FN fortsatt være en viktig mottager av norsk bistand. Men til tross fortsatt betydelig økonomisk støtte er det liten tvil om at Norge i økende grad søker andre internasjonale partnere enn FN.

Verdensorganisasjonen beskyldes for å være byråkratisk og lite åpen. Det er uklart hvilke resultater mye av den norske pengestøtten til FN faktisk gir. I Utenriksdepartementet er man ikke fornøyd med rapporteringen fra FN.

I de to store satsningsområdene for Norge – helse og utdanning – kanaliseres store summer utenom FN-systemet. Vaksinealliansen GAVI og det Globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria, samt Global Partnership for Education (GPE) samler private givere og stater i nye konstellasjoner.

Den voksende etterspørsel etter nye ideer og finansieringsmekanismer har gitt filantroper, og privat næringsliv en viktigere rolle også i norsk utviklingspolitikk.

FN er ikke sterkere enn givernes støtte. I jakten på nye og kreative løsninger som skal gi raske og målbare resultatet er det en risiko for at man glemmer all den kunnskapen og erfaringen som verdensorganisasjonen har brukt lang tid på å bygge opp. Dermed er det også en fare for at de etablerte organisasjonene som finnes i FN, blant annet på helse og utdanning, blir ytterligere svekket.

Statsminister Erna Solberg avsluttet FNs høynivåuke på en stjernespekket konsertscene – ikke med å erklære norsk støtte til FN, men med å gi en årlig gavepakke på 215 millioner dollar til GAVI. Konserten var betalt av private Global Poverty Project. I FNs 70. år ser det ut til at Norge prioriterer globale helse- og utdanningsinitiativ utenfor FN, heller enn å satse på styrking av FN-strukturer.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

– Hjelpeorg

Hjelpeorganisasjonene skyr risiko. De hjelper ofte de som er lettest å nå, men ikke de som trenger hjelpen mest. Og FN er aller verst. Denne kraftsalven kommer fra Leger Uten Grenser.

Av Jan Speed og Tor Aksel Bolle

Ifjor ble det globalt brukt over 130 milliarder kroner på humanitær nødhjelp. Det er mer enn noen gang før. I år blir tallet trolig enda høyere, de humanitære krisene står i kø. Behovet for effektive og fleksible hjelpeorganisasjoner er større enn noen gang. Men

i en ny rapport med den megetsigende tittelen «Where is everyone?» retter Leger Uten Grenser (MSF) hard kritikk mot hjelpeorganisasjonene og hele det internasjonale humanitære systemet.

Her er noen av hovedpunktene fra rapporten:

■ SULT 805 millioner sultne

805 millioner mennesker i verden er fortsatt kronisk underernært, går det fram av rapporten The State of Food Insecurity in the World. Tallet tilsvarer én av ni av verdens befolkning. Det siste tiåret er likevel tallet sultne i verden redusert med 100 millioner.

«**Jeg spiller fiktive rollefigurer som løser fiktive problemer. Jeg tror menneskeheten har sett på klimaendringene på samme måte**»

Skuespiller og FN-budbringer Leonardo DiCaprio.

■ MIDTØSTEN Mer bistand

Samtidig som den USA-ledede koalisjonen trapper opp den militære kampen mot islamistene i Syria og Irak bevilges det også mer penger til langsiktig bistand og humanitær innsats i området. Etter et møte i New York i slutten av september ble det lovet ytterligere 90 millioner dollar i sivil hjelp, melder Reuters.

anisasjonene svikter

Internt fordrevne i utkanten av Goma i Den demokratiske republikken Kongo. Leger Uten Grenser mener det er et problem at hjelpeorganisasjoner i for liten grad oppsøker flyktningene der de er.

Foto: Roberto Schmidt / AFP/NTB Scanpix

■ Humanitær hjelp er ofte langsom, tungrodd og mangler effekt

■ FN og de store internasjonale hjelpeorganisasjonene velger ofte å hjelpe de som er lette å nå, men ikke de som trenger hjelpen mest

■ Hjelperorganisasjonen er svært lite villige til å ta risiko

«Resultatet av dette er at mennesker som desperat trenger hjelp, ikke får denne hjelpen - på grunn av interne svakheter i hjelpesystemet», heter det.

– FN dårligst

Rapporten er basert på en stor mengde intervjuer med givne, de store

internasjonale hjelpeorganisasjonene og ansatte i FN-systemet. Rapportforfatterne var også på feltbesøk og gikk kritisk gjennom hjelpearbeidet ved tre ulike kriser: i henholdsvis Sør-Sudan, DR Kongo og Jordan. De fant betydelige mangler ved hjelpeinnsatsen. Og den aller hardeste kritikken rettes mot FN.

«FN er kjerneproblemet i de tre tilfellene vi undersøkte,» skriver rapportforfatterne. MFS mener gigantorganisasjonens mange ulike roller svekker evnen til å hjelpe.

«FN-organisasjoners trefoldige roller som giver, koordinator og

Professor Mark Duffield.

Foto: Walter Dirks

iverksetter fører til interessekonflikter, spesielt når det gjelder å se og rette feil. Giversystemene er spesielt problematiske, langsomme og tungvinte og ikke tilpasset nødhjelpssituasjoner», heter det i rapporten.

MSF påpeker også at det internasjonale humanitære systemet gir lite hjelp gjennom lokale hjelpeorganisasjoner og aktører. Det til tross for at lokale organisasjoner oftest er raskest på plass når en krise inntreffer.

Nok penger

Men kritikken fra Leger Uten Grenser rettes ikke bare mot FN, den ram-

mer også dem selv og de andre store hjelpeorganisasjonene.

I alle de tre krisene hvor MSF ettergikk hjelpearbeidet fant de at hjelpeorganisasjonene i «svært stor grad unngikk risiko». Og det gjaldt ikke bare risiko knyttet direkte til sikkerhet. Det ble for eksempel vurdert som for krevende å hjelpe folk som var i områder som var vanskelig tilgjengelig. Denne mangelen på vilje til å gjøre vanskelige jobber førte ifølge rapporten til at hjelpen ble ubalansert. De som var i store leirer og lett tilgjengelig for hjelpeorganisasjonene fikk hjelp, mens de som var lenger unna ikke ble prioritert.

4 Aktuelt

Ikke i noen av de tre krisene omtalt i rapporten var det pengemangel som forhindret hjelpen å nå fram. Det var svakhetene hos FN og de andre organisasjonene som var hovedårsaken til at hjelpen var lite effektiv.

– Aversjon mot risiko

Professor Mark Duffield ved Universitetet i Bristol er ekspert på internasjonalt hjelpearbeid. Han mener Leger Uten Grenser peker på viktige utfordringer for hjelpeorganisasjonene.

– Det er en tendens blant internasjonale hjelpeorganisasjoner til å trekke seg tilbake til mer sikre steder. Trenden kaller jeg en «bunkerfisering» – at internasjonale hjelpearbeidere forskanser seg bak høye murer og piggråd, som i en militærbunker. Bistanden blir i større grad fjernstyrt,

«FN er kjerneproblemet i de tre tilfellene vi undersøkte.»

Rapporten «Where is everyone?

sier Duffield.

Duffield mener det er FN som har vært drivkraften i denne utviklingen.

– Problemet er at truslene mot bistandsorganisasjoner i det globale sør er veldig ulike. Likevel blir FN's sikkerhetsprotokoller overført til bransjen som helhet. Konsekvensene er at hjelpeorganisasjoner mister kontakt med menneskene der de opererer. Den internasjonale tilstedeværelsen i store områder i Midtøsten og deler av Afrika er på vei ned, sier Duffield. ■

Hjelpeorganisasjonene skygger unna risiko, mener Leger Uten Grenser.

Foto: NTB Scanpix

FN avviser kritikken

Unicef Norge og Verdens matvareprogram aviser kritikken fra Leger Uten Grenser. Flyktninghjelpen mener kritikken er viktig.

Av Tor Aksel Bolle og Jan Speed

– RESULTATENE SOM Unicef leverer i humanitære kriser og i DR Kongo, Syria, Jordan og Sør-Sudan viser at FN-systemets gjennomslagskraft og leveringsevne generelt neppe kan betegnes som «treg» og «byråkratisk», sier Kim Noguera Gabrielli, politisk rådgiver i Unicef Norge.

Han mener at hele FN-systemet og den enkelte FN-organisasjon til enhver tid streber for å bli bedre koordinert, mer effektiv og levere enda bedre resultater på bakken.

– Unicef er blant de mest nytenkende FN-organisasjonene og har opprettet et eget innovasjonsteam, et eget innovasjonsfond og 15 innovasjonssentre i utviklingslandene. Fremtidens nødhjelp må bygge på og videreføre det beste fra dagens arbeid, sier han.

Også Verdens matvareprogram (WFP) talsperson i Danmark, Anne Poulsen, avviser at organisasjonen hun jobber for er for treg. Samtidig legger hun ikke skjul på at givernes systemer kan være tungrodd, men tror mye er gjort for å forbedre situasjon.

– Det kan være utfordrende å sikre rask og tilpasset støtte for noen av ver-

dens mer glemte kriser. I likhet med mange FN-organisasjoner har WFP tatt betydelige steg for å styrke interne finansieringssystemer, sier Poulsen.

Rolf Vestvik i Flyktninghjelpen mener rapporten peker på viktige problemer.

– Vi ønsker debatten velkommen og ser at det er rekke svakheter i det internasjonale hjelpesystemet, sier han.

– I hvilken grad rammer kritikken Flyktninghjelpen?

– Vi kan alltid bli bedre og jobber hele tiden for å bli en mer effektiv hjelpeorganisasjon. Mange steder i verden lykkes vi. Men vi streber hele tiden etter å nå ut til flere med hjelp. For å klare det fokuserer vi på bedre risikohåndtering, rekruttering av de beste menneskene, og utvikling av systemer som gjør at vi kan operere i stadige mer krevende områder, sier Vestvik.

Han forteller at Flyktninghjelpen har tatt en rekke grep for å bli mer effektive.

– Dette er erfaringer vi veldig gjerne deler med MSF og andre aktører på det humanitære feltet, sier Vestvik. ■

Kim Noguera Gabrielli, politisk rådgiver i Unicef Norge.

Rekordstort bistandsbudsjett

Børge Brendes første ordentlige bistandsbudsjett kan bli rekordstort, men samtidig inneholde kontroversielle kutt. **Av Even Tømte og Asle Olav Rønning**

Høstens statsbudsjett er det første der Solberg-regjeringen kan legge rammene fra grunnen av, og vil etter alt å dømme gi føringer for de neste fire åra. Utviklingsbudsjettet for 2015 blir dessuten sannsynligvis et rekordstort budsjett. Støttepartiene Venstre og KrF har krevd minst én prosent av brutto nasjonalinntekt til bistand, og Høyre har lovet en «historisk satsing» på bistand.

– Hvis jeg skulle lage et røft anslag for neste år, vil jeg anslå at brutto nasjonalinntekt kommer til å ligge rundt 3300 milliarder kroner, sier forsker Torbjørn Eika i Statistisk Sentralbyrå (SSB) til Bistandsaktuelt.

En prosent av dette vil gi en bistandspott på 33 milliarder kroner når statsbudsjettet legges fram 8. oktober. Det vil i så fall gi en økning på omtrent halvannen milliard kroner i forhold til i år.

Nye satsinger

Det som er klart, er at det blir en økning. Økningen gir rom for å styrke regjeringens hjertesaker. Samtidig har den også varslet at det kan komme kutt.

Økningen kan komme på disse områdene:

- Utdanning
- Humanitær bistand
- Klima
- Næringsrettet bistand
- Fisk for utvikling

Statssekretær Bård Glad Pedersen sa nylig til Bistandsaktuelt at regjeringen vil vektlegge økt humanitær bistand i neste års statsbudsjett. Mange har tatt til orde for ekstra humanitær bistand for å møte krisene i Nord-Irak, Syria, Sør-Sudan og Den sentralafrikanske republikk.

Mer til utdanning og skog

Høyre/FrP-regjeringen har lovet en

storsatsing på utdanning de neste åra, og vil doble innsatsen for utdanning av barn og ungdom i land preget av ekstrem fattigdom, krise og konflikt. Ambisjonene er å øke andelen av bistandsbudsjettet som går til utdanning, slik at det tilsvarer nivået i 2005.

Det betyr at andelen må øke fra i overkant av sju prosent til over 13 prosent, noe som grovt regnet kan utgjøre to milliarder kroner. Økningen vil skje over flere år. Statsminister Erna Solberg har sagt at dette skal skje gjennom vekst i budsjettene.

– Når vi opprettholder én prosentmålet til bistand, øker bistanden hvert år, så lenge det er vekst i Norge. Vi mener vi kan øke satsingen på utdanning, ikke ved å kutte på andre områder, men ved å ta av denne økningen, sa Solberg til Bistandsaktuelt da regjeringens utdanningsmelding ble lagt fram før sommeren.

På klimatoppmøtet i New York nylig annonserte statsministeren at Norge bidrar med 200 millioner kroner til Det grønne klimafondet i 2015. Det ble også varslet at det norske regnskogsamarbeidet utvides til å omfatte Liberia og Peru.

Regjeringen har også varslet tiltak for å lette nærings samarbeid med utviklingsland, støtte til økt handel mellom land i sør og økte overføringer til Norfund. I tillegg vil et nytt program, Fisk for utvikling, starte neste år. Målet med dette programmet blir å samordne og øke norsk bistand innen fiskeri og havbruk for å styrke disse sektorene i fattige land.

Vanskelige kutt

Alle de nye satsingsområdene vil bli tatt godt imot. De vanskelige punktene for regjeringen vil være kuttene.

– Regjeringen har signalisert kraftig reduksjon i antall land. I dag er det 110 land som i en eller annen form

Utenriksminister Børge Brende vil trolig disponere et norsk bistandsbudsjett som er større enn noen gang.

Foto: Berit Roald

får bistand. Det skal bli spennende å se hvordan de følger opp dette, sier seniorforsker Elling N. Tjønneland ved Chr. Michelsens Institutt til Bistandsaktuelt.

Han peker på at frivillige organisasjoner står for brorparten av bistanden til land der det er mulig å kutte. Det er disse mange små bevilgningene som drar opp antallet mottagerland. Bistanden kanaliseres gjennom et stort antall frivillige organisasjoner, og mange av disse organisasjonene er små.

– Det er ikke sikkert regjeringen har lyst til å legge seg ut med alle disse. Skal man gjøre noe med dette må man gjøre om på retningslinjene for bistand til sivilsamfunn. Man blir

fort upopulær, og det dreier seg om små summer, sier Tjønneland.

En annen mulighet kan være å kutte i lista over land som får bilateral støtte, det vil si der det går bistand til de enkelte lands myndigheter. Det vil imidlertid heller ikke her være så enkelt å ta bort enkeltland. At Solberg-regjeringen viderefører rødgrønne satsinger innenfor klima og støtte til land i krig og konflikt gjør det ikke enklere.

Latin-Amerika kuttet?

Signalene tyder på at norsk bistand skal konsentreres om Afrika sør for Sahara. Latin-Amerika er den regionen som kan få kutt.

– Det er en stor frykt for at det vil

Professor Benedicte Bull.

komme ganske dramatiske kutt på Latin-Amerika, sier professor Benedicte Bull ved Senter for utvikling og miljø (SUM) ved Universitetet i Oslo til Bistandsaktuelt.

I 2013 var det satt av 4,7 milliarder kroner til Latin-Amerika. Hovedtyng-

den av dette er regnskogsatsingen i Brasil og andre tiltak innenfor miljø og energi. Når dette trekkes fra var det igjen vel 650 millioner kroner til andre formål i Latin-Amerika.

Bull sier at bistand til land som Nicaragua og Bolivia er i faresonen. Hun forstår ønsket om å konsentrere bistanden om færre land, men peker på at dagens bevilgninger til Latin-Amerika utenfor Brasil er små. Bistanden til Latin-Amerika har dessuten bidratt til å gi Norge innpass i arbeid knyttet til prioriterte områder som rettigheter for kvinner, urfolk og miljø.

– Dette er målsettinger som er i tråd med dagens politikk, sier professoren. ■

« Det er en stor frykt for at det vil komme ganske dramatiske kutt på Latin-Amerika »»

Professor Benedicte Bull ved Senter for utvikling og miljø

6 Aktuelt

■ SØR-SUDAN

700

kinesiske soldater skal ifølge kinesiske myndigheter delta i FN-fredsbevarende styrke i Sør-Sudan. Det er uklart når styrken vil være på plass i Sør-Sudan.

■ TANZANIA

Sverige stopper budsjettstøtte

Etter mistanker om korrupsjon i Tanzanias statlige kraftselskapet Tanesco fryser Sverige budsjettstøtten til det afrikanske landet, melder magasinet Omvärlden. 425 millioner svenske kroner blir holdt igjen.

FN-seier for urfolk

Den aller første verdenskonferansen om urfolk har blitt avholdt i FNs hovedkvarter. En erklæring som gir urfolk krav på samtykke i alle spørsmål som påvirker deres liv ble vedtatt. Ikke alle land er like begeistret. **Av Anne Håskoll-Haugen, i New York**

Verdens første urfolkskonferanse i FN-regi fant sted i New York 22 – 23. september. Møtet har blitt til under sterkt påtrykk fra urfolk selv, inkludert norske samer. En av de viktigste nyhetene er at urfolk nå skal ha krav på samtykke i alle spørsmål som påvirker deres liv, inkludert lovgivning og utviklingsprosjekter. Tidligere har urfolk bare hatt rett til å bli konsultert. Dokumentet ble enstemmig vedtatt.

Møtet blir beskrevet av FN selv som historisk i kraft av å ha samlet over 1000 statsoverhoder og urfolksdelegater. Norge og Sametinget har spilt en rolle for å forberede urfolk på møtet gjennom å være vertskap for urfolkskonferansen i Alta sommeren 2013.

– Det er fire års arbeid som nå ender i denne konferansen, og med

enighet om denne erklæringen har vi oppnådd mye, sa den norske samedepresidenten Aili Keskitalo til Bistandsaktuelt like før hun, som én av tre urfolksrepresentanter, holdt sitt innlegg i FNs hovedkvarter.

Evig diskriminert?

Det er rundt 370 millioner urfolk fordelt på 70 land i verden. Men mens urfolk utgjør rundt fem prosent av verdens befolkning, utgjør de om lag en tredjedel av verdens 900 millioner ekstremt fattige på landsbygda.

Urfolk er underrepresentert på skoler og universiteter, og overrepresentert i fengsler. Barne- og mørdredødeligheten er spesielt høy, og urfolksaktivister er spesielt utsatt for drap. De siste ti årene har 500 aktivister blitt drept i Colombia og Peru alene, i følge Regnskogfondet. Urfolk er utsatt også fordi områdene

Aili Keskitalo, Sametingspresident.

deres er attraktive for hogst, kommersielt jordbruk og andre verdifulle naturressurser. Soya, kjøtt, papir og palmeolje er en industri som generer 1.4 billioner USD i året.

I følge FNs permanente forum for urfolksspørsmål (UNPFII), har toppmøtet klart å løfte frem urfolks situasjon, og fått medlemslandene til å bekrefte sine forpliktelser ovenfor egne urfolk.

Kontroversiell erklæring

Men ikke alle land er like begeistret for at urfolks rettigheter nå blir styrket.

– Av de store, er det land som Russland og Kina som ikke stiller seg bak slike krav fra urfolk. Og, overraskende nok, har Canada blitt vanskeligere, forteller Dag Hareide, leder i Regnskogfondet.

Under konferansen kom det frem

«Det er fire års arbeid som nå ender i denne konferansen, og med enighet om denne erklæringen har vi oppnådd mye.»

at to samiske delegater fra Russland ble nektet utreise, angivelig på grunn av rifter i passet. De to nådde ikke frem i tide til møtet.

– Dette beviser bare hvordan situasjonen er for mange urfolk, og hvor viktig det er at toppnivåmøtet nå blir avholdt, sier Keskitalo. Utenriksminister Børge Brende lovet Keskitalo før toppmøtet at han ville ta det opp med den russiske utenriksministeren når de møtes i oktober.

Talerett i FN

Ett av de mest kontroversielle spørsmålene er om urfolk nå skal få talerett i FN.

– Det er jo noe nytt, ettersom FN hviler på premisset om nasjoner – ikke folk. Det bryter derfor med en premiss i FN-systemet. Å finne en måte så urfolk kan få talerett i internasjonale fora, det vil bety mye for urfolks gjennomslagskraft, sier Hareide.

– Og det er ikke urimelig. Tenk deg for eksempel yanomamiene som har styrt over området sitt lenger enn Brasil har eksistert. Så kommer hvite mennesker og inntar området, det blir delt mellom Venezuela og Brasil, som starter kommersiell virksomhet på yanomamiernes land.

Hareide mener konflikten mellom urfolk og nasjonalstater må tas på alvor.

– Det handler om konflikthåndtering og fredsbevaring, sier han.

Lang ferd

Det har vært en lang prosess frem til møtet i New York. I 1993 ble behovet for et eget FN-forum som skulle ta seg av urfolksspørsmål diskutert for første gang. Det ble år 2000 før FNs permanente forum for urfolksspørsmål ble opprettet. Så tok det syv år før urfolksdeklarasjonen ble vedtatt i 2007, så enda syv år før verdens første høynivåmøte om urfolk.

– En stund så det ut til at det ikke skulle bli noe av møtet på grunn av protester fra landene som ikke ønsker at urfolk skal få en styrket posisjon i FN. For to måneder siden ante ingen om det ble møte eller ikke. Men de greide å kompromisse seg frem. Det vil jeg anse som en seier.

– Det som nå er lagt frem i erklæringen er veldig bra etter vår vurdering. Det gjenstår en del, blant annet dette med urfolks representasjon i FN, men det er et veldig godt grunnlag hvis statene tar det på alvor, avslutter Hareide. ■

Denne kvinnen tilhører den etniske minoriteten Ladakhi i Tibet. Kina er blant landene som ofte er skeptisk til at urfolk skal få sine rettigheter styrket.

Foto: UN Photo

■ UTDANNING

316

millioner dollar skal brukes til en FN-ledet satsning på utdanning for barn i Syria, Jordan og Libanon. Det er EU, USA og Storbritannia som i hovedsak skal finansiere utdanningssatsingen.

«FN prøver å håndtere kriser på alle nivåer og Ukraina forgifter organisasjonen fra topp til bunn.»

Richard Gowan ved Center on International Cooperation ved New York University i Guardian.

Fra en anti-homo-demonstrasjon i Uganda. Mange mener at de sterke reaksjonene fra utlandet på forslaget om straffe homoseksualitet med fengsel gjorde situasjonen vanskeligere for homoseksuelle i Uganda.

Vil ha konkrete MR-tiltak

Forventningene er store foran regjeringens kommende MR-melding. Amnesty forventer mer enn et dokument med gode intensjoner. Men koblingen til bistand blir en hard nøtt å knekke. **Av Anders Bondevik**

På FN-dagen 24. oktober presenterer regjeringen en omfattende stortingsmelding om menneskerettigheter i utenriks- og utviklingspolitikken. Meldingen er ment å gi retning for politikken de neste 10–15 årene, og den blir møtt med store forventninger. Hundrevis av innspill er kommet fra sivilsamfunnet.

– Det overordnede for oss er at meldingen munner ut i konkrete verktøy, som det er lett å utlede politikk av. Og det må følges opp med ressurser, sier John Peder Egenæs generalsekretær i Amnesty til Bistandsaktuelt.

Utenriksdepartementet er ordknappe om meldingen det fortsatt jobbes med. Men statssekretær Bård Glad Pedersen (H) sier regjeringen er bekymret for det økte presset på menneskerettighetene internasjonalt.

– Menneskerettighetene utgjør selve grunnlaget for frihet, rettferdighet og fred i verden. De står derfor helt sentralt i utenriks- og utviklingspolitikken. Meldingen vil signalisere

et taktskifte i arbeidet for menneskerettighetene i utenriks- og utviklingspolitikken, sier han.

MR + bistand

Noe av det mest spennende i meldingen gjelder koblingen mellom bistand og menneskerettigheter. Dette dilemmaet kom tydelig til overflaten da Uganda i vinter innførte en lov der homofile ble straffet med livsvarig fengsel. Norge holdt da tilbake 50 millioner kroner av bistanden til landet. Loven ble senere opphevet.

– Vi er skeptiske til punkt-betingelser, som i eksempelet Uganda. Det kan veldig fort virke mot sin hensikt. Men vi mener det kan legges inn klare forventninger om en utvikling i riktig retning dersom man skal fortsette samarbeidet, sier Egenæs i Amnesty.

En utfordring for regjeringen er at svært få av samarbeidslandene tar menneskerettigheter på alvor.

Symbolpolitikk

Også Kirkens Nødhjelp uttrykker i sine innspill til meldingen skepsis til

koblingen mellom bistand og menneskerettigheter: «Det er viktig å vurdere nøye konsekvensene av å bruke menneskerettighetene som et ris bak speilet, for eksempel ved å knytte etterfølgelse, ratifisering og så videre for tett opp til goder som bistand», skriver organisasjonen.

Ifølge Bård Anders Andreassen ved Senter for menneskerettigheter viser erfaringene at tiltakene lett blir symbolpolitikk.

– Dessverre blir dette ofte gjort mer av hensyn til den hjemmelige opinionen, enn en innsikt i hva som kan hjelpe de som er ofre for overgrep. Jeg tror den beste måten å gjøre dette på er støtte til lokale organisasjoner, sier Andreassen til Bistandsaktuelt.

Må redusere støtte

Regjeringens samarbeidspartner Venstre mener at Norge må redusere stat-til-stat bistanden til regimer som systematisk bryter menneskerettighetene.

– Det er likevel viktig å styrke sivilsamfunnene i de land som praktiserer slike alvorlige brudd på menneskerettighetene, og da særskilt organisasjoner som jobber med menneskerettigheter, sier Trine Skei Grande til Bistandsaktuelt.

Venstre var svært kritisk til regjeringens håndtering av Dalai Lama-be-

søket i vår. Skei Grande sier Venstre nå «forventer en konsekvent politikk fra regjeringens side.»

– Vi har et særlig ansvar der Norge har klare interesser, blant annet gjennom norsk næringsliv. Ansvaret ligger både hos norske myndigheter og hos næringslivet selv.

SPU holdes utenfor

Flere ønsker at Statens pensjonsfond utland (SPU), det såkalte Oljefondet, skal omtales i Stortingsmeldingen. Men etter det Bistandsaktuelt erfarer vil SPU holdes utenfor. Det mener John Peder Egenæs i Amnesty i så fall er helt galt:

– Det er et stort paradoks at har regelverk knyttet til selskaper, men ikke hvilke stater man kan låne penger til. Dette er komplisert, men det kan på ingen måte være umulig. Det å avfeie diskusjonen helt, blir totalt schizofrent, siden vi har regelverk for bedrifter, sier Egenæs.

Også Venstre mener Oljefondet har et potensial for påvirkning som bør inngå i en helhetlig menneskerettighetspolitikk.

– Venstre mener det må være et viktig prinsipp at Norge ikke skal tjene penger på virksomhet som krenker menneskerettighetene, verken gjennom SPU eller helt eller delvis stats-eide bedrifter, sier Skei Grande. ■

John Peder Egenæs generalsekretær i Amnesty.

Foto: Amnesty

8 **Aktuelt**

– Jeg tror ikke på politikere

Brasil står foran en valgthriller av de sjeldne under presidentvalget i oktober. En dyp mistillit til «politikerklassen» er en viktig forklaring på utfordrer Marina Silvas sterke framgang på meningsmålingene.

Av **Gunnar Zachrisen, i Rio de Janeiro**

Jeg tror ikke på politikere. De blir så fort rike, men gir så lite tilbake, sier seksbarnsmoren Eliane Cristina.

Bortsett fra gratis utsikt til rikmannsboligene, hotellene og den berømte stranden Copacabana er det ingenting som minner om luksus i hennes liv. Hver dag er en kamp for å skaffe penger til mat, skole, transport og helseutgifter. I tillegg frykter hun for familiens sikkerhet i den kriminelt belastede favelaen, der tungt bevæpnet politi patruljerer de trange smugene.

Livet hennes er som livene til folk flest i Rio de Janeiros mer enn 700 favelaer. Det står i sterk kontrast til «politikerklassen», de rike og velstående med fine biler, som alle vi møter i favelaen omtaler med forakt.

Ingen veier

Her oppe i den bratte åssiden i boligområdet Pavao Pavaozinho er det ingen vits i å kjøpe bil. For det finnes ingen veier. Alt som skal bringes opp til boligområdet må enten fraktes med taubane eller på egen rygg.

– Den eneste grunnen til at jeg stemmer, er at det er stemmeplikt, sier Cristina.

Hun har fast jobb som salgskontrollør på et gatekjøkken, men er nå i svangerskapspermisjon. Inntektene kommer fra mannens ulike småjobber og en offentlig kontantstøtteordning for fattige og sårbare husholdninger. Støtteordningen heter «Bolsa Familia»

og ble innført under den tidligere president Lulas regjeringstid og videreført av hans håndplukkede etterfølger Dilma Rousseff.

Trygdemisbruk?

Selv om Cristina har nytt godt av velferdsreformene som er blitt innført av det venstreorienterte regjeringspartiet PT, vil 28-åringen likevel ikke stemme på partiet. Blant annet er hun irritert over at mange av naboene hennes misbruker «Bolsa Familia», slik hun oppfatter det.

– Det er et uoversiktlig system med dårlig styring. Det finnes folk med tre barn som får mer i støtte enn meg, som har seks, fastslår hun.

Hun synes også at regjeringen brukte altfor mye penger på VM i fotball, mens den heller burde investert i sosiale tiltak for folk flest.

– Så er jeg litt skuffet over Dilma, sier hun.

Den 28-årige moren har sett et intervju med sosialistpartiets kandidat Marina Silva på tv, og har bestemt seg for å støtte henne.

– Marina har vært gjennom mange vanskeligheter i livet. Hun fortalte om hvordan foreldrene hennes mange

«Politikere generelt er bare opptatt av penger. Marina er den eneste som jeg vil stole på.»

Rodolfo Abreu (25)

Rodolfo Abreu nærer en dyp skepsis til politikere. – De er bare opptatt av å tjene penger, sier han.

Foto: Gunnar Zachrisen

ganger lot som om de ikke var sultne, mens de lot barna spise. Jeg har opplevd lignende ting, og tror ikke at hun vil glemme folk i vår situasjon, sier Cristina.

Like ved bor arbeidsledige Rodolfo Abreu (25) i et lite skur. Også han har en dyp skepsis til politikere og mest tiltro til Marina Silva.

– Politikere generelt er bare opptatt av penger. Marina er den eneste som jeg vil stole på. Hun har en sterk personlig historie og har gjort en sterk innsats for miljøet. Det gir henne troverdighet, sier Abreu.

Drømmen hans er en dag å livnære seg som fotograf. I mellomtiden lever han av småjobber og offentlig støtte.

Den samme skepsisen mot politikere som Cristina og Abreu uttrykker møter vi også hos alle andre vi møter i favelaen. Alle gir uttrykk for at politikere farer med tomme løfter, at de bare er opptatt av egne privilegier og at de glemmer hvordan folk flest har det i hverdagen.

Holdningene vi finner i favelaen passer godt inn i det generelle mønsteret for den brasilianske befolkningen. 82 prosent av den voksne befolkningen sier at de ikke stoler på politiske partier, viser en undersøkelse gjennomført av universitetet i Sao Paulo. En rekke ulike korrupsjonsskandaler under Lulas og Dilmas regjeringstid har bidratt ytterligere til mistroen. For få uker siden ble det avslørt en ny omfattende korrupsjonsskandale i det statlige oljeselskapet Petrobras, der en rekke politikere fra ulike partier påstås å være involvert.

Stemmer på Dilma

På Starbucks noen kvartaler unna favelaen sitter 33-årige Irene Plattek bøyd over en avis og en caffè latte. Hun er psykolog og arbeider på et offentlig sykehus i byen.

– Min stemme vil gå til Dilma. Med en jobb i det offentlige helsevesenet ser jeg hvor store behovene er. Dilma er den eneste som har en god plan for å ruste opp helse og utdanning, sier Plattek.

Hun er langt mer skeptisk til Marina Silvas holdninger i verdspørsmål og politiske evner enn de andre vi har snakket med.

– Marina er pinsevev. Hun inngår allianser med den evangeliske kirken og med ytre høyre. Det bekymrer meg. Jeg er også tvilende til om hun har den politiske styrken som skal til for å motstå press i Kongressen, sier Plattek. ■

Marina! Marina! roper Fatima Freitas (til v.) og Patricia Autunes. De har fått 800 reais hver (om lag 2200 kroner) for å passe på sosialistpartiets plakat i en måned. Foto:

–Jeg har tro på Marina Silva. Hun er annerledes og kan gjøre en forskjell, sier Eliane Cristina (28). Her er hun sammen med tre av sine seks barn. Foto: Gunnar Zachrisen

–Valget viktig for regnskogen

Utfallet av presidentvalget i Brasil vil ha direkte betydning for arbeidet med å redde regnskogen i Amazonas. Det fastslår norske Brasil-kjennere.

Av Gunnar Zachrisen

– DE SISTE FEM årene, særlig under Dilma Rousseff, har det skjedd et historisk tilbakeslag for miljøsakene og urfolksrettigheter. Det ser vi overalt i Brasil, innenfor ulike sektorer og temaer, fastslår forfatteren og Brasil-kjenneren Torkjell Leira.

Han mener presidenten som oftest har spilt på lag med utbyggerinteressene og storbøndene, på bekostning av interessene til de som lever av ressursene i regnskogen.

Bistandskonsulenten og Latin-Amerika-kjenneren Vegard Bye har en tilsvarende vurdering, etter at han nylig var i Brasil og snakket med en rekke kilder, blant annet miljø- og urfolksorganisasjoner.

– Jeg ble overrasket over hvor sterkt miljøbevegelsen og urfolksorganisasjoner uttrykte at Dilma Rousseff var en hovedmotstander i deres kamp for miljø og rettigheter, sier Bye.

Han gir samtidig Marina Silva en stor del av æren for at Amazonas-fondet ble opprettet, i samarbeid med Norge.

Begge mener at valget av ny president vil ha en tydelig innvirkning på mulighetene for å få gode resultater av det norskstøttede Amazonas-fondet - historiens dyreste norske bistandssatsing. Brasil har så langt fått utbetalt 4,6 milliarder kroner til dette programmet. ■

Norsk bistand til Brasil

■ Brasil er Norges største bistandsland. Årsaken er norske bidrag til kampen mot avskoging i Amazonas.

■ Til sammen har Brasil mottatt norsk miljøbistand for 4,6 milliarder kroner så langt.

■ Regjeringen har lovet at klima- og skogsatsingen vil fortsette på samme nivå fram til 2020.

10 **Aktuelt**

Marina Silva (til venstre) og sittende president Dilma Rouseff kjemper en hard kamp for å vinne presidentvalget i Brasil.

Foto: NTB Scanpix

Maktkamp mellom ga

To sterke kvinner kjemper side om side foran presidentvalget i Brasil 5. oktober: Sittende president Dilma Rouseff og miljøaktivisten Marina Silva. De har begge en svært fargerik bakgrunn.

Av Gunnar Zachrisen

Det er Marina Silva som er kometen på den politiske stjernehimmelen i Brasil denne høsten. Fra å være visepresidentkandidat og moralsk alibi for sosialistpartiet i skyggen av sitt partis førstekandidat har hun plutselig tredoblet sitt partis oppslutning ved presidentvalget.

Den tragiske flyulykken 13. august, der sosialistpartiets førstekandidat Eduardo Campos ble drept, har endret spenningsnivået i valginnspurten totalt. Mens det først så ut som økonomen Rouseff ville kunne spasere inn til en trygg seier, er det nå helt åpent om det er den sittende presidenten eller utfordrer Silva som tar plass i presidentstolen etter valget.

Dermed kan arbeiderpartiet PTs maktposisjon være truet etter 12 år ved makten.

Kun to går videre

At det blir en av de to synes nå helt åpenbart. Meningsmålingene er entydige: Ingen kandidater vil få mer enn 50 prosent av stemmene. Dermed blir det en andre valgongang med kun to kandidater. Målingene tyder også på at sosialdemokraten Aécio Neves fra partiet PSDB er sjanseløs i konkurransen mot Dilma og Marina.

Interessant nok prøver begge de to sterke kvinnene å sole seg i glansen av tidligere president Lula da Silva. Den kortvokste venstreorienterte mekanikeren og fagforeningslederen tok

Brasil gjennom en historisk periode av økonomisk og sosial framgang, og millioner av fattige brasilianere fikk et enklere liv. Da han gikk av, var Lula fortsatt den mest populære brasilianske presidenten noensinne.

Mens det er Dilma som er Lulas håndplukkede etterfølger, er det faktisk 55-årige Marina som har lengst fartstid i arbeiderpartiet PT. Hun har vært med i partiet helt fra 1980-tallet. I 2003 ble miljøaktivisten fra Amazonas håndplukket av Lula til å bli miljøvernminister i hans første regjering, og fikk rykte på seg som en beinhard forkjemper for miljøvern og urfolks rettigheter. Med støtte fra presidenten klarte Marina å få på plass en omfattende plan for å bekjempe avskogingen i Amazonas. Men så begynte det å butte. I mai 2008 trakk hun seg som miljøvernminister etter å ha opplevd sterke konfrontasjoner med næringslivet, kongressen og økende motstand internt i regjeringen.

Brasils «Obama»

Marina Silva er av enkelte blitt omtalt som Brasils «Obama». Moren var

hvit, faren hadde både afrikanske og indianske aner. Foreldrene var fattige gummitappere fra Acre i Amazonas. Hun hadde ti søsken, hvorav åtte overlevde de harde oppvekstårene i Brasils jungel. Den lutfattige bakgrunnen, en sterk gudstro og historien om hvordan hun kjempet seg til utdanning og et bedre liv gir henne en lignende folkelig appell som Lula.

«Da hun var femten, var hun så dårlig av hepatitt og malaria at hun ble sendt til et sykehus i Rio Branco, der en biskop forbarmet seg over henne og plasserte henne på et nonnekloster. Slik gikk det til at hun lærte seg å lese og skrive først da hun var 16, og så for seg et liv som nonne», forteller Vegard Bye i boka «Bolívars uekte sønner».

Men i stedet for å bli nonne kom Marina Silva i kontakt med den legendariske miljø- og fagforeningsaktivisten, gummitapperen Chico Mendes. Han ble senere drept av sine motstandere under kampen for gummitapperne og regnskogen. Denne perioden ble starten på hennes politiske engasjement.

mle kolleger

Geriljakjemper

66-årige Dilma Rouseff kan ikke vise til en like fattigslig bakgrunn som Marina, men har også en ungdom som ble farget av landets blodige politiske historie. Moren var brasiliansk og faren innvandrer fra Bulgaria. Hun vokste opp i en middelklassefamilie og tok utdanning på en offentlig skole da militære begikk statskupp i 1964. Som student reagerte hun mot regimets brutalitet og undertrykkelse. Først engasjerte hun seg i en marxistisk gruppe. Etter hvert tok hun skrittet over til en geriljagruppe.

Men i 1970 ble hun arrestert, og dømt av militær rett. Dilma ble torturert av sine voktere. De ville presse den 22-årige geriljasoldaten til å tyste. I tre år ble hun sittende fengslet før de militære benådet henne.

Etter militærdiktaturets fall på 1980-tallet fortsatte Dilma utdannelsen og ble økonom. I 1999 ble hun medlem av det sosialdemokratiske partiet PDT, en av regjeringspartiets nåværende støttespillere i kongressen. Men i 2001 gikk hun over til Lulas parti PT, og to år senere

ble hun, overraskende, pekt ut som gruve- og energiminister i hans første regjering.

Der stiftet Dilma blant annet bekjentskap med sin nåværende politiske rival Marina Silva, uten at teknokraten og miljøaktivisten noen gang ble nære venner. Senere, i juni 2005, utpekte presidenten Dilma som sin nye stabssjef. Det var i denne perioden motsetningene begynte å vokse mellom den næringslivsvennlige tidligere gruve- og energiministeren og den kompromissløse miljøverministeren.

Grønn utfordrer

Det er heller ikke første gang de to møtes som rivaler i en politisk valgkamp. I 2010, to år etter at hun trakk seg som miljøvernminister, var «regnskogens mor» Marina kandidat for partiet De Grønne. Svært overraskende fikk historielæreren og pinsevennen Marina hele 19 prosent av stemmene i første valgomgang. Med det resultatet ble hun nummer tre i oppslutning, men kom ikke videre til andre valgomgang.

Tross sin folkelige bakgrunn fra

et lutfattig hjem på bygda og moralistiske pinsevennholdninger er det blant unge, urbane velgere Marina får sterkest oppslutning. De liker hennes budskap om miljøvern, anti-korrupsjon, kristen moral og et brudd med «det gamle». Løfter om å styrke velferdsordninger og gratis kollektivtrafikk for studenter går også hjem hos disse middelklassevelgerne.

Dilma og PT har en tilsvarende sterk oppslutning blant de fattige som har opplevd stor framgang og større personlig trygghet under Lulas og Dilmas regjeringstid. Oppslutningen er sterk både på landsbygda og i favelene i byene, der mange har nytt godt av programmer som «Bolsa Família», en kontantstøtteordning for fattige og sårbare husholdninger. Som følge av slike velferdsordninger har millioner av brasilianere blitt brakt ut av fattigdom siden Lulas venstreorienterte regjering overtok.

Oljestrid

Støtten fra næringslivet har også gradvis økt. Lula, som var fryktet av næringslivet i 2003, klarte å skape et fungerende kompromiss mellom

en markedsliberal vekstøkonomi på den ene siden og sterke offentlige velferdsordninger på den andre. Selv om økonomien i 2014 viser tydelige svakhetstegn – med negativ vekst og økende inflasjon, har folk flest fortsatt stor tiltro til «Lulas parti». Det hjelper også at arbeidsledigheten er på et historisk lavt nivå.

Et stridstema mellom de to hovedkandidatene er synet på utbyggingen av nye oljefelter offshore, de såkalte «presalt»-feltene, som ligger på store dyp i Atlanterhavet. Marina har uttalt at en slik utvinning ikke vil ha prioritet i en regjering under hennes ledelse. Det har fått næringslivsvennlige Dilma og andre sentrale politikere til å reagere kraftig – med miljø-Marina som skyteskive. Enkelte kommentatorer kaller det en hets-kampanje.

Etter at han først holdt seg tilbaketrukket i kulissene har Dilmas allierte, den ultrapopulære «landsfaderen» Lula, også kastet seg på olje-kritikken. Det har bidratt til å stoppe Marinas sterke framgang på meningsmålingene, og det har vært tungt å svelge for hans tidligere miljøvernminister. «Lula fikk Marina Silva til å gråte», rapporterte brasilianske medier nylig.

«Jeg kan ikke kontrollere hva Lula gjør mot meg, men jeg kan kontrollere at jeg ikke ønsker å gjøre noe mot han», kommenterte en tårevåt Marina til mediene. ■

«Marina Silva er av enkelte blitt omtalt som Brasils «Obama»»

12 Reportasje

Tilbake til livet

Hawa Kadir var bare 16 år gammel da hun ble rammet av fistula. Det ble starten på et liv i skam og isolasjon. 17 år senere er hun en av mange kvinner som har fått hjelp på en norskfinansierte fistula-avdeling i Etiopia. **Av Sofi Lundin, i Etiopia**

1997, i en landsby i Bale-området sørøst i Etiopia: Smerten er uutholdelig. Hun skriker, presser, holder pusten og presser på nytt. Noe er galt, men hun vet ikke hva. På fjerde døgn ligger 16-årige Hawa Kadir og forsøker å føde. Det er 300 kilometer til nærmeste sykehus. Hun ber at hun skal klare enda en natt og at barnet skal komme levende til verden. Hun ønsker at smertehevnet skal ta slutt, men vet ikke at dette er begynnelsen på et 17 år langt mareritt.

Etter fem døgn henter ektemannen folk fra nabohusene. Sammen bærer de ungjenta gjennom det tørre røkenlandskapet, over fjellene og ned i dalen, til nærmeste helseklinikk. Etter to dager er de fremme, men helsepersonellet der har verken kunnskap eller utstyr nok til å hjelpe henne. Hawa blir sendt til sykehuset. Men det er for sent. Legen utfører keisersnitt og tar ut et dødt barn. Hawa vil gråte, men det kommer ingen tårer. Hun er så uendelig lettet over at alt er over.

Uvisshet og skam

Den første natten på sykehuset våkner hun i en våt seng. Urinen renner konstant, med bare korte opphold. Legene finner ingen feil og snart er hun på vei hjem igjen. Hawa presser lårene sammen, men den varme urinstrålen er ustoppelig. Hun føler at alle ser på henne, hvisker og flytter seg bort fra pølen med urin under henne. Hun er flau og lur på hvordan hun skal klare å skjule dette for mannen som venter hjemme. Ser han henne sånn som dette så forlater han

Legene Mulu Muleta (til venstre) og Ambaye Michael er eksperter på fistula og har hjulpet tusenvis av kvinner. Foto: Sofi Lundin

henne, det er hun sikker på. Hawa drar ikke hjem. Hun flytter tilbake til foreldrene. Snart blir den våte sengen en vane. Hawa slutter å gå ut, mister all selvtillit. Ofte tenker hun på å ta sitt eget liv.

Isolert

Hawa har fått fistula – en fødsels sykdom som rundt to millioner av verdens kvinner lever med. Fistula oppstår etter langvarig press mot bekkenet, som følge av at barnets hode er for stort, morens bekken for lite eller at barnet ligger i en vanskelig posisjon. Presset fra barnets hode hemmer blodsirkulasjonen og fører til at vevet dør. En fistel – et hull – blir dannet mellom skjeden og urinblæren. I flere av tilfellene sprekker også endetarmen slik at både urin og avføring renner. De fleste som får fistula lever i utviklingsland der fattigdom og mangel på helsetilgang gjør at kvinner ikke får hjelp under graviditeten. Mange er altfor unge til å føde.

Hawa lever med urinlekkasjen i to år før hun tar mot til seg og går et døgn til fots til nærmeste helseklinikk. Klinikken sender henne videre til sykehuset i den sentraletiopiske byen Goba. Også der er det mangel på kapasitet. Legene ber henne om å dra til fistula-sykehuset i hovedstaden. Uten penger til transport blir hun nødt til å dra hjem igjen. De neste 15 årene holder hun seg innendørs, uten kontakt med omverden.

– Ubeskrivelig ensomt

2014, Sykehuset i Assella: Det lukter urin og rengjøringsmiddel. I sengene inne på fistula-avdelingen ligger åtte kvinner og venter på operasjon. Noen er tenåringsjenter, andre er har levd med fistula i mange år.

– Jeg kan fremdeles kjenne smerten. Jeg lå hjemme i mange dager. Da jeg kom frem til sykehuset var barnet mitt dødt, sier Gebayanesh Mamo (50). Den vanskelige graviditeten var begynnelsen på 28 år med fistula.

– Omtrent samtidig som urinen begynte å renne ble jeg forlatt av mannen min. Jeg var såret og lei meg, men bestemte meg for å leve, sier hun.

Innerst i rommet ligger en kvinne og ser ut i luften. Smilet kommer plutselig. Hawa er blitt 33 år. Etter 17 år med fistula er det bare timer igjen til operasjon.

– I alle år har jeg trodd at jeg var

Hawa Kadir ligger under et tynt teppe i operasjons-salen. Hun får smertestillende intravenøst og føler i øyeblikket ingenting. Etter under en time er fistulaen borte og Hawa kan forberede seg på å returnere hjem.

Foto: Sofi Lundin

den eneste. Det er en lettelse å møte andre som meg. Ensomheten jeg har følt kan ikke beskrives med ord, sier hun.

Kvinnenes historier ligner på hverandre. Alle kommer fra landsbygda, langt fra asfalterte veier, telefonforbindelse og sykehus. De fleste har aldri gått på skolen og de lever av hva jorden gir. Alle har levd med tanken om at de er alene om problemet sitt og mange tror at de er besatt av djævelen. Skam, sorg og isolasjon er en fistula-rammets hverdag og majori-

teten blir forlatt eller utstøtt av sine ektemenn.

Norskfinansierte avdeling

Fistulaavdelingen som åpnet dørene for to år siden, drives av organisasjonen Women and Health Alliance (WAHA). Den norske organisasjonen The Ethiopia Fund finansierer driften. Støtte fra norske givere gir hjelp til over 150 kvinner i året.

– På min første tur til Etiopia møtte jeg fistula-rammede. Jeg så deres lidelse og visste umiddelbart at disse

kvinnene trengte hjelp, sier grunnlegger og daglig leder i The Ethiopia Fund, Anne Berge Pedersen.

I Etiopia har bare én av ti kvinner tilgang til fødselshjelp. Verdens helseorganisasjon (WHO) anslår at 600 000 kvinner dør hvert år i forbindelse med komplikasjoner under svangerskap og fødsel – det er 1644 hver dag. De fleste bor i Afrika sør for Sahara og i Sør-Asia.

Zubeyda Abdellaa (24) er nyutdannet sykepleier og jobber som jordmor i distriktet Hetosaa, i regionen

Oromiya. Zubeyda har bare ett års arbeidserfaring, men har allerede mange historier fra hverdagen på helsesentret der hun jobber.

– Jeg glemmer aldri en mann som kom bærende på sin høygravide kone. Hun hadde store fødselskomplikasjoner. Jeg prøvde å ringe etter hjelp, men det var ingen dekning. Da kvinnen kom frem til sykehuset var hun død. Ifølge etiopisk lov skal det være et helsesenter per 25 000 personer. Det er for lite. Mangel på utstyr, strøm og gjør hverdagen vanskelig. Jeg ønsker

å bo i byen, men det er her på landsbygda kvinnene trenger meg, sier hun.

Det nytter

Etiopiske myndigheter jobber for å oppnå FNs åtte utviklingsmål før 2015. Redusert mødredødelighet er et av dem. I følge en fersk rapport fra Redd Barna har det skjedd veldig store framskritt i Etiopia. De siste 15 årene har landet redusert antallet kvinner som dør under svangerskap eller fødsel med to tredjedeler. Til tross for det ligger Etiopia lavt på

Norsk innsats mot fistula

Norge bidrar til bekjempelse av fistula gjennom ulike kanaler og organisasjoner. Norad støtter bl.a. WHO, UNFPA, Health and Development International, Mercy Ships Norge, og Kirkens Nødhjelp. Bistandsmidlene er ikke øremerket «fistula» og det er derfor vanskelig å si nøyaktig hvor mye penger Norge gir.

14 Reportasje

«I alle år har jeg trodd at jeg var den eneste.»

Hawa Kadir

Hawa ønsker ikke å tenke så mye på fremtiden. Det viktigste nå er at hun blir frisk og kan leve et normalt liv.

Foto: Sofi Lundin

Fistula

■ Den første referansen til fistula ble funnet på en papirrull mellom knærne på en mumie i Thebes i Egypt 1550 f.Kr.

■ Den første vellykkede fistula-operasjonen ble utført av kirurgen James Marion Sims fra Alabama på midten av 1800-tallet. I 1855 åpnet Sims verdens første fistula-sykehus i New York. Sims Speculum, en bøyd skje som fremdeles brukes av gynekologer, er designet av Sims.

■ I 1974 åpnet verdens andre fistula-sykehus. Hamlin Fistula i Addis Ababa ble grunnlagt av den australske legen Catherine Hamlin og ektemannen Reg. I år er Hamlin, som ofte blir kalt for «vår tids Moder Theresa», 90 år og nominert til fredsprisen.

■ Minst to millioner av verdens kvinner lever med ubehandlet fistula i dag. En enkel operasjon kan forandre livet til de aller fleste.

■ Kilder: Boken The hospital by the river av Catherine Hamlin, Verdens helseorganisasjon

statistikken over mødres kår. I rangeringen for mødre og kvinner i 178 land, kommer Etiopia på 149. plass.

Den etiopiske legen Mulu Muleta er en av verdens fremste fistula-kirurger. Hun har en doktorgrad i fistula-kirurgi fra Bergen og de siste 24 årene har hun jobbet for å hjelpe kvinner med fødselssykdommer. I dag arbeider hun for WAHA, som driver tre fistula-avdelinger i landet.

– 90 prosent av landets gynekologer arbeider enten privat eller i storbyen. Dette er problematisk når 90 prosent av innbyggerne bor på landet, mener Muleta.

Hun og kollegene jobber tett med myndighetene og fokuserer på utdanning av jordmødre og generell kompetanseheving av helsepersonell på landsbygda.

– Vi har drevet forebyggende arbeid siden starten. Ved å spre informasjon på blant annet kvinnemøter og markeder, får familiene vite at det finnes hjelp å få. Støtten fra Norge bidrar også til utdanning av jordmødre og til bedre levevilkår for de utsatte.

– Kvinnene som kommer hit eier ingenting. De fleste har mistet leve-

brødet i forbindelse med at mannen forlot dem. De trenger både økonomisk og psykisk støtte og vi gjør det vi kan for å hjelpe. Etter operasjonen får de tøy og penger til å investere i langsiktig trygghet. Mange velger å skaffe seg buskap, sier Muleta.

Fikk hjelp i tide

Fatuma Bete bor med familien midt i et knusktørt landskap, to timers kjøretur fra Assella. Hun vet ikke hvor gammel hun er, men sier at hun giftet seg ung. For to år siden lå hun høygravid på jordgulvet hjemme. Hennes historie er identisk med Hawa og de andre kvinnene. Forskjellen er at Fatuma fikk hjelp før det hadde gått lang tid.

«Jeg ser ikke på dette som bare en operasjon. Jeg gir livet tilbake til disse kvinnene.»

Ambaye Michael, lege

– Jeg lekket konstant urin og fortalte om problemet til en nabo. Hun hadde selv fått hjelp på avdelingen i Assella og sa jeg hadde fistula. Det var fantastisk å møte andre med samme problem. Og hjelpen jeg fikk på avdelingen var gratis, sier trebarnsmoren.

Får livet tilbake

I operasjonssalen ligger Hawa naken under et teppe. Hun ser opp i taket uten å blunke. Legen Ambaye Michael får hjelp til å ta på seg operasjonsfrakken. Michael er sammen med Mulu Meleta ansvarlig fistula-kirurg på sykehuset i Assella. De siste 15 årene har hun gitt tusenvis av kvinner en ny fremtid.

– Jeg ser ikke på dette som bare en operasjon. Jeg gir livet tilbake til disse kvinnene. Det er uendelig trist at de lider i det skjulte i så mange år på grunn av uvitenhet, men vi gjør alt vi kan for å gjøre det bedre for kommende generasjoner, sier Michael.

Etter 56 minutter har Michael reparert fistula-skaden. Hun har satt punktum for Hawas 17 år lange lidelse. Snart kan Hawa begynne livet på nytt. ■

Forskning:

Bistand gir økonomisk vekst

Bistand virker, og har målbare positive effekter på økonomisk vekst i mottagerlandene på lang sikt. Det er blant konklusjonene fra et omfattende internasjonalt forskningsprosjekt.

Av Asle Olav Rønning

Gir bistand økonomisk vekst og kan effekten i tilfelle tallfestes? Spørsmålene er heftig debattert. Ny forskning mener at svaret på begge spørsmålene er ja. Resultatet kommer fra forskningsinstituttet United Nations University-WIDER (UNU-WIDER) i Helsinki. Et omfattende forskningsprogram ved instituttet ble oppsummert tidligere i år. Mer enn to hundre delstudier inngikk i programmet, og et internasjonalt nettverk av 300 forskere var med. Et av spørsmålene forskerne ville ha svar på var følgende: Er det mulig å påvise effekten av bistand i form av positiv virkning på økonomien i mottagerlandene?

Blant konklusjonene er:

- Bistand bidrar positivt til økonomisk utvikling
- En krone investert i bistand gir i gjennomsnitt 7,3 prosent i langsiktig avkastning i mottagerlandet
- Et land som over tid får bistand

tilsvarende 10 prosent av BNP får en bistands-gevinst som tilsvarer mer enn ett prosentpoeng ekstra i økt økonomisk vekst

■ Bistand har positiv effekt på investeringer og har ikke negativ effekt på offentlige finanser i mottagerlandene

Resultatene er statistiske sammenhenger, eller matematiske gjennomsnitt, av tilgjengelige data fra en lang rekke land over en periode mer enn 35 år.

Bedre data

At bistandsprosjekter kan ha positiv effekt i liten skala har lenge vært anerkjent. Effekten i stor skala, på et helt lands økonomi, var lenge omdiskutert. Slike effekter har vært vanskelige å påvise.

Forskere har imidlertid nå tilgang på lange tidsserier med data og modeller fra en lang rekke land. Det har endret debatten innad i økonomifaget.

Finn Tarp.

– Inntil 2008 var det en rekke forskere som sa at de ikke kunne finne noen signifikante resultater av bistand, sier direktør Finn Tarp ved UNU-WIDER til Bistandsaktuelt.

De siste åra har imidlertid bildet endret seg, og Tarp sier at UNU-WIDERs resultater sammenfaller godt med de fleste andre større internasjonale studier publisert siden 2008. Økonomer som forsker på feltet er ifølge Tarp i økende grad enige om at bistand har målbare, positive effekter på enkeltlands økonomiske utvikling.

«Bad aid»

I en oppsummerende rapport heter det at mange utenfor fagmiljøet kan bli overrasket over resultatene de har kommet fram til.

– Det har vært mye oppmerksom-

het i media om «bad aid». De som sier at bistand virker omtrent slik som økonomiske modeller sier at den skal gjøre, har ikke fått like mye oppmerksomhet, påpeker Tarp.

Det treårige forskningsprogrammet er kalt Research and Communication Foreign Aid – ReCom, og er finansiert av de danske og svenske motpartene til norske NORAD.

Lang sikt

Forskerne legger vekt på at det er viktig å se bistand som en langsiktig investering med effekter som bygger seg opp over en lang periode.

Det er også viktig å ha realistiske forventninger til hva bistand kan gjøre, og hvor raskt resultatene kan komme. Investering i utdanning, for eksempel, gir først avkastning når barn og unge forlater skolebenken og kommer inn i arbeidslivet.

I UNU-WIDERs oppsummering pekes det på at økonomisk vekst ikke automatisk gir verken fattigdomsreduksjon eller bedre helse, og derfor på ingen måte er det eneste kriteriet å vurdere bistanden etter.

«Bistand har sine mangler, den fungerer ikke alltid og overalt, men ut fra hensynet til økonomisk vekst har bistand gjort et signifikant bidrag», heter det i den oppsummerende rapporten. ■

«Det har vært mye oppmerksomhet i media om «bad aid». De som sier at bistand virker omtrent slik som økonomiske modeller sier at den skal gjøre, har ikke fått like mye oppmerksomhet.»

Julens gavepakke fra TANZANIA

- Rettferdig kaffe, 250 g
- Tradisjonell te, 250 g
- Brunt sukker, 350 g
- Liten duk av bomull med afrikansk trykk
- Håndmalte kort

280 kr
INKL. PORTO

Ekstra tilbehør: kaffe- og sukkerskje utskjært i tre og masaismykker. Alt er laget i Tanzania og pakkes i en eske som sendes rett hjem til den som skal ha gaven. Bestill nå så kommer det frem til jul:

info@wild-tracks.com
www.wild-tracks.com

16 **Aktuelt**

■ TSJAD

51

år er forventet levealder i Tsjad. Det afrikanske landet er på Leger Uten Grensers liste over glemte kriser.

■ BANGLADESH

Vil senke giftealderen

Et nytt lovforslag, som trolig blir vedtatt av det bangladeshiske parlamentet, vil senke minstealderen for å gifte seg med to år for begge kjønn. Ifølge det nye forslaget skal jenter på 16 og gutter på 18 kunne gifte seg. Bangladesh er et av landene i verden med høyest andel barneekteskap, 20 prosent av jentene i landet blir gift før de fyller 15 år.

■ STATSLØSE

10

millioner mennesker lever i dag som statsløse, ifølge FN.

Gateverving er god butikk

Unnskyld, har du ett minutt? De siste årene har såkalt gateverving blitt stadig mer utbredt og mange organisasjoner har ververe som tråler gatene i norske byer. Organisasjonene er enige om at det er en gullgrube, men ingen vil si hvor mye de tjener.

Av Anne Håskoll-Haugen

Mellom levende statuer, gatesangere, tiggere og en og annen esperanto-aktivist kjemper tre gateververe fra Leger Uten Grenser om travle Oslofolks oppmerksomhet. Adolphus Inotu har jobbet med verving i to år, og vet han må tåle veldig mange nei for hvert ja.

– Jeg verver i snitt to om dagen. De kan velge beløpet selv, fra 50 kroner og opp til hvor mye de vil. Rundt 200 kroner i måneden er det vanligste.

Kollegaene nikker. David F. Akoiwala har jobbet i fem år, mens Rafaqat Ali er helt ny og startet for en måned siden.

De jobber fra to til fem dager i uken, fem timer per dag, med en halv-

times betalt lunsj. Timelønnen begynner på 135 kroner. Det tilsvarer en butikkmedarbeiderlønn. De får ikke bonus for hvor mange de verver.

– Det er en tøff jobb. Noen er ganske frekke, det er ikke alltid lett å holde motivasjonen oppe. Men mange er også interessert i å høre, og det føles så bra å klare å verve noen! sier

Akoiwala. Selv kom han til Norge som flyktning fra Liberia, nå vil han hjelpe andre ved å skaffe penger til Leger Uten Grenser.

Gir uavhengighet

Svært mange av organisasjonene bruker gateververe (se faktaboks). Ververne er verdt sin vekt i gull, men få

◀◀ **Det pågår et folkemord mot yazidi'ene. Brødre, jeg ber dere glemme alle politiske konflikter og jeg ber om humanitær solidaritet. I menneskehetens og humanitetens navn: redde oss!** ▶▶

Vian Dakhell, eneste kvinne i det irakiske parlamentet som tilhører minoriteten yazidi, i en appell til de andre parlamentsmedlemmene hvor hun ba om at den islamistiske organisasjonen IS blir stanset.

Å verve givere er en krevende jobb, men svært god butikk for organisasjonene. Adolphus Inotu klarer i snitt å verve to givere til Leger Uten Grenser per arbeidsdag.
Foto: Espen Røst

vil si hvor tungt de veier. Vi har vært i kontakt med syv organisasjoner. Alle bekrefter at gateverving er svært lønnsomt, men ingen vil gi konkrete tall som viser nøyaktig hvor lønnsomt.

– 89 prosent av vår midler kommer fra private givere, og de vi verver på gaten er en viktig del. Men jeg vil ikke gå ut med hvor mye. Reodor Felgen

har sine bedriftshemmeligheter, vi våre, sier Karl Næss, verveleder i Leger Uten Grenser.

– Hvorfor er dette så hemmelig?

– Vi vil ikke gå i detaljer av hensyn til konkurransen med andre organisasjoner. Vi har brukt lang tid på å bygge opp et system som virker for oss, og vil vi ikke gå ut med detaljer. Ver-

■ TUSENÅRSMÅLENE

Dyre mål

Professor Morten Jerven fra Simon Fraser University i Canada har regnet ut at det vil bli brukt dobbelt så mye penger på å måle effekten av de nye bærekraftmålene enn verdens årlige bistandsbudsjett til sammen, skriver avisen The Guardian på sitt utviklingsforum.

Gateverving

Disse organisasjonene bruker gateverving:

- Unicef
- Leger Uten Grenser
- Røde Kors
- Amnesty
- WWF
- Redd Barna
- Plan
- Kirkens Nødhjelp
- SOS-barnebyer
- Framtiden i våre hender
- Greenpeace

ving sikrer vår uavhengighet, sammen med andre private gaver vi får.

– Lønnsomt

At gateverving er god butikk bekrefte av alle de syv organisasjonene Bistandsaktuelt har vært i kontakt med.

– Gateverving har vært veldig vellykket, vi startet i 2012, og vokser fortsatt både i Bergen og Oslo. Det er populære jobber med mange søkere. Pengene vi tjener er et viktig ben å stå på, forteller Merete Agerbak-Jensen i Unicef. Heller ikke de vil fortelle hvor mange de verver på et år, eller hvor mye det betyr økonomisk.

Andre organisasjoner er litt mer villige til å lette på sløret.

– I løpet av 2013 vervet vi 14 000 givermedlemmer forteller, Øystein Sollien, salgsleder i Røde Kors.

Redd Barna oppgir at de verver rundt 3–4000 årlig på stand, og Plan fikk rundt 8 500 faddere på denne måten i fjor. Ingen vil oppgi hvor mye det betyr i kroner og øre. Men et kjapt regnestykke viser at hvis hver giver i snitt gir 200 kroner i måneden, vil det for Plan gi en årlig inntekt på 20,4 millioner kroner. For Røde Kors, med 14 000 nye faddere, vil inntektene bli knappe 34 millioner kroner. Lønn til ververne og andre utgifter må selvsagt trekkes fra.

Gateambassadører

Om organisasjonene er enige om å holde kortene tett til brystet, er de helt uenig om hva som er den billigste og beste måten å drive gateverving på. Noen organisasjoner ansetter ververne direkte i egen organisasjon, mens andre leier ververne fra kommersielle firmaer.

– Det er et viktig prinsipp at de som verver for oss er en del av organisasjonen de fronter. De første må-

nedene vi forsøkte verving på denne måten brukte vi et eksternt byrå, men valgte å fortsette med in-house aktivitet. Vi vil ikke bruke provisjon, men vil heller at ververne skal være ansatt hos oss og være representanter fra organisasjonen, forklarer Næss i Leger Uten Grenser.

Også Røde Kors og Unicef ansetter gateververne direkte.

– Vi kaller dem heller ikke gateverver, men gateambassadører, nettopp for å vise at de fortjener mye høyere status, forklarer Unicef.

Gir provisjon

Redd Barna og Plan er ikke enige.

– Redd Barna har valgt å bruke et byrå fordi det er mer kostnadseffektivt. Det gir mindre administrasjonskostnader, og dermed mer til formålet, forklarer Ingrid Svendsen, som er markedsdirektør.

Hun understreker at Redd Barna ikke sender verver ut på gaten, men heller har stands på kjøpesentre. Det samme gjelder Plan.

– Vi vet jo litt om hvem som gir og hva slags steder de handler. Da kan vi skreddersy opplevelsen til målgruppen. Det er ikke bare vervingen som er viktig, vi vil at folk skal få et positivt møte med organisasjonen. Og om de ikke lar seg verve på stand, gir de kanskje neste gang de får en mulighet. Vi fremstår mer sympatiske når vi klarer å skape en ro rundt aktiviteten.

– Tror dere ververne deres bryr seg om Redd Barnas arbeid, når de ikke er tilknyttet organisasjonen og selger andre produkter i tillegg?

– Våre samarbeidspartnere er veldig dedikerte. De mottar opplæring av oss og vi er fornøyd med arbeidet de gjør.

De som verver for Plan, Røde Kors og Redd Barna får provisjon for antall de verver. Er de redde for at provisjonen skal gjøre ververne for pågående?

– Alle som blir vervet kan angre seg i ettertid. Derfor vinner selgerne lite på å presse folk, sier Svendsen i Redd Barna.

Verken Plan, Røde Kors eller Redd Barna vil oppgi hvor mye ververne får betalt i lønn eller provisjon.

Finnes ingen oversikt

Ververne preger bybildet både i Oslo og flere andre norske byer. For å unngå kaos, har organisasjonene gått sammen om å lage "rotasjonslister" så det ikke blir kamp om de beste gatehjørnene. Det er likevel umulig å få oversikt over alle organisasjonene og hvor mange verver som er ute og går. Flere av organisasjonene ønsker ikke å oppgi hvor mange de har på gata til enhver tid. Det er greit for Oslo kommune. Pressekontakt Odd Bratteberg i Bymiljøetaten i Oslo forklarer:

– Vi krever ingen tillatelse for å drive verving på gaten. Tillatelse gjelder bare for de som setter opp stand, slik sett er ververne i gråsonen. ■

◀◀ Reodor Felgen har sine bedriftshemmeligheter, vi våre.▶▶

Karl Næss, verveleder i Leger Uten Grenser

Brytningstid for Afrikas småbønder

Utviklingen for Afrikas småbønder er viktig for hele kontinentet. Millioner av bønder må produsere mer for bidra til å fø en voksende befolkning. Suksess i markedet er nøkkelen for å øke avlingene. Bistandsaktuelt har vært i Tanzania og snakket med småbønder om deres utfordringer.

Av Asle Olav Rønning, i Tanzania

Melkebonde Daina Mangula i Tanzania er en av kontinentets millioner av småbønder. Deres innsats bestemmer om Afrika skal greie å brødfø en raskt voksende befolkning.

Foto: Asle Olav Rønning

20 Tema: Småbønder

Kvinnene i landsbyen Madilu utfører mye av arbeidet på dugnad. Saponzi Nziku (til venstre) og Hongera Mlelwa (midten) rydder en åker som har ligget brakk, mens Angera Mgowole sår erter.

Foto: Asle Olav Rønning

Ute på det flate slettelandet ved småbyen Njombe i den vestlige delen av Tanzania ligger det en velholdt gård. Bygningene er nye og solid støpt i betong. Langs fjøsveggen er det plantet prydblomster i kraftige farger i gult og fiolett.

Bonden som tar imot oss heter Daina Mangula og er en 40 år gammel trebarnsmor. Hun inviterer inn i stua og setter tekjelen på gasskomfyren. Gassen kommer fra gårdens biogassanlegg, et tegn på velstand i et land der få har tilgang på annet enn fyring med ved eller kull.

– Familien begynte med melkeproduksjon for ti år siden. I dag har vi tre kuer som gir melk, forteller Mangula smilende.

Selv om den er liten, produserer gården nok mat til familien og dess-

uten et overskudd som kan selges. Melka, som går til et meieri i Njombe, gir 700 kroner i måneden nå i lavsesongen. I de beste delene av året det dobbelte. Sammen med gårdens øvrige produksjon gir det en god inntekt.

– Fantastisk økning

Tilgang på fôr til kuene gjennom hele året er tradisjonelt en flaskehals i Tanzania. Mangula har blant annet tatt i bruk nye grastyper til fôr.

– Produksjonen har økt fantastisk.

«Kuene gjorde livet til familien mye bedre. Vi har kunnet bygge oss et nytt hus og vi har vært i stand til å betale for barnas utdannelse.»

Vi kan nå høste tre til fire ganger i året. Før kunne vi høste bare én gang i året, sier 40-åringen og trebarnsmoren, som også sitter som bonderepresentant i Tanzania Dairy Board.

De nye teknikkene har hun lært fordi hun har vært med på et utviklingsprosjekt i regi av tanzanianske Sokoine University of Agriculture (SUA) og partneren Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). Nå kurser Mangula selv andre bønder som vil begynne med det samme.

Ved siden av melk produserer gården også poteter og mais. Gjødning fra kuene brukes på åkeren, og i tillegg spes det på med kunstgjødning. Maisavlingene er nå tre ganger så store som de var.

Hardt arbeid

Livet som småbonde er ikke noen

dans på roser. Gården har absolutt ingen av de mekaniske hjelpemidlene som gjør arbeidsdagen lettere for bønder i Norge.

Graset skjæres for hånd, med sigd. Jorda bearbeides med hakke og kuene melkes manuelt.

Likevel er jordbruk det eneste Mangula har lyst til å drive med. Hun snakker med letthet i stemmen, og optimismen lar seg ikke skjule. Jordbruk er trygg og sikker sysselsetting, slår hun fast.

Det er bærekraftig og har mange muligheter. På sikt er håpet at neste generasjon fortsetter.

– Jeg vil gjerne at et av barna skal ta over, sier hun.

I Tanzania utgjør jordbruk en firdel av økonomien. Men like viktig: tre av fire tanzanianere jobber med jordbruk. Majoriteten av gårdene

er under to hektar (20 mål). Det tilsvarer tre fotballbaner ved siden av hverandre. Til sammenligning er en gjennomsnittlig gård i Norge på 22 hektar.

Globalt finnes det en halv milliard små gårdsbruk. I Asia og Afrika produserer disse småbøndene 70–80 prosent av maten.

Bedre liv

Økt produksjon på den enkelte gård slår direkte ut i bedre levestandard på landsbygda. Huruma Mkapa er en annen deltager i det norskstøttede melkeprosjektet. Også hennes familie har greid å øke produksjonen kraftig.

– Kuene gjorde livet til familien mye bedre. Vi har kunnet bygge oss et nytt hus og vi har vært i stand til å betale for barnas utdanning, sier hun.

De to barna på 17 og 19 går nå på privatskole. Det er betydelig dyrere enn den offentlige skolen, men siden kvaliteten på undervisningen er så mye bedre, er det verdt det. I tillegg er hun og mannen nå i stand til å spare penger til de blir eldre.

Kuene gir melk, men også gjødsel til jorda og energi gjennom biogassanlegg på den enkelte gård. I landsbyen Nundu viser Aloicia Mdenge fram et slikt anlegg. Gassen gir ren

Aloicia Mdenge.

Foto: Asle Olav Rønning

«Potensialet er svært stort. Småbønder kan være mer produktive enn store gårder.»

energi uten all røyken fra ovner og åpne ildsteder.

– Vi er veldig fornøyd. Svært mange ønsker å etablere slike anlegg nå, sier hun.

– Stort potensial

– Om det gjøres nok investeringer i småbøndene, vil de uten tvil være i stand til å øke produksjonen og brødfø Afrika, sier professor Joseph Hella ved Sokoine University of Agriculture.

Afrika sør for Sahara vil ifølge prognosene ha nesten to milliarder innbyggere i 2050. Som en følge av dette anslår FNs matvareorganisasjon FAO at Afrikas matproduksjon må dobles innen den tid.

Hella mener at småbøndene kan være i stand til å ta dette løftet, om forholdene legges til rette for det.

Han er ikke enig med de som hevder at store enheter er eneste løsning i Afrika.

– Potensialet er svært stort. Småbønder kan være mer produktive enn store gårder, sier professoren.

Landbruk i tall

570 mill.

Antall gårder i verden

475 mill.

Antall småbruk

Fordeling av jord

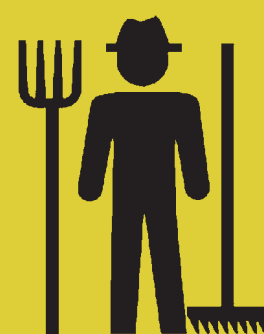
Gårder over 2 hektar

88 %

12 %

Gårder under 2 hektar

(2 HEKTAR TILSVARER 20 MÅL)

Andel av dyrkbart land med kunstig vanning

Asia

47,2 %

Afrika sør for Sahara

3,6 %

Forbruk av kunstgjødsel per hektar

Tanzania
6,6 kg

Norge
169,8 kg

Kina
548,3 kg

Antall traktorer

Tanzania
21207

Norge
93000

Vietnam
162746

Småbonders andel av matproduksjon

80 %

Afrika og Asia

Latin-Amerika

35 %

Gjennomsnittlig avkastning hvete, ris, mais og andre kornslag

Tanzania
1,3 tonn/hektar

Colombia
3,8 tonn/hektar

Vietnam
5,5 tonn/hektar

Smådriftsfordeler

Økonomer har lenge visst at stor-driftsfordeler ikke gjelder overalt. I en rapport fra International Food Policy Research Institute (IFPRI) pekes det på at under forhold der arbeidskraft utgjør en vesentlig del av innsatsen i landbruket kan små bruk være mer effektive enn store.

Småbønder er ikke like verden over. Et fellestrekk er imidlertid at de i hovedsak bruker familiens arbeidskraft på gården.

Derfor kan de jobbe hardt og intensivt i perioder og omstille seg raskt. Store gårder med mange ansatte leiarbeidere blir mindre fleksible og krever store ressurser til kontroll og styring av arbeidskraften.

Hella viser til at et land som Tanzania har store ressurser i form av land, vann og arbeidskraft. Utfordringen er å sette småbøndene i stand til å utnytte disse mulighetene.

Men han understreker at det ikke vil være mulig å få til en produktivitetssøkning om småbøndene ikke får tilgang på kapital, teknologi og adgang til markedene.

Mindre avlinger

Langt fra alle har muligheter til å produsere på markedet. Landsbyen Madilu ligger vakkert til høyt oppe blant runde, trebevokste åser, og ble etablert på 1970-tallet under landsfader og tidligere president Julius Nyereres *ujamaa*-politikk for konsentrasjon av landbruket rundt modellandsbyer.

Avstanden i kilometer til de driftige melkebøndene på flatlandet ved Njombe er ikke stor. Likevel er virkeligheten i Madilu ganske annerledes. I denne landsbyen snakker ikke bøndene om økt produksjon, men tvert imot om at avlingene går ned.

– Avlingene faller fordi vi bruker de samme åkrene og de aller fleste har ikke tilgang på husdyrgjødsel, sier Adelhema Mhagama, mens det nikkes rundt stuebordet der en gruppe kvinnelige bønder er samlet.

De anslår at et areal som i dag gir 3-5 sekker mais en gang kunne gi det dobbelte. Gjødsel, såkorn, kapital og andre innsatsfaktorer er en mangelvare. Antall innbyggere øker, og jorda må deles på stadig flere.

Mangler kapital

Ikke mer enn 5-10 prosent av produksjonen selges. Det gir svært lav inntekt og det kan være vanskelig å dekke behovet for penger til blant annet helse og utdanning.

– Det er hardt å være bonde. Noen ganger har du ikke en gang råd til å sende barna til en god skole, sukker Saponzi Nziku, som er enke og har en liten gård der hun produserer mais.

Det blir heller ingen penger til overs til å investere i gården. Å kjøpe en ku koster penger. Det samme gjør kunstgjødsel eller såkorn.

Bøndene i Madilu mener at de har nok kunnskap om å dyrke jorda. Det er ikke det som er problemet.

– Vi har kunnskapen. Men vi mangler kapital. Bøndene tvinges dessuten til å selge avlingen sin til den prisen som gjelder akkurat der og da.

«Det er hardt å være bonde. Noen ganger har du ikke en gang råd til å sende barna til en god skole.»

Småbonde Saponzi Nziku

Siden de fleste er fattige og trenger pengene, ender de opp med å godta det, sier Mhagama.

Fulgte ikke med

Virkeligheten i Afrika står mange steder i sterk kontrast til utviklingen i det stadig mer effektive landbruket i det rike nord og i store deler av Asia og Latin-Amerika.

Da landbruksproduksjonen i Asia og Latin-Amerika skjøt kraftig i været på 1960- og 1970-tallet kalte man det den grønne revolusjonen. Afrika greide da ikke å nyttiggjøre seg pakken av nyvinninger som la grunnlaget for veksten.

I dag kritiserer mange 60- og -70-tallets grønne revolusjon for at det ikke ble lagt nok vekt på bærekraft og økologisk holdbare løsninger. Alle er imidlertid enige om at jordbruksproduksjonen økte og at sult forsvant mange steder i verden.

50 år etter at mange av de afrikanske landene ble frigjort fra koloniåket viser statistikk fra Verdensbanken og FNs matvareorganisasjon FAO at produktiviteten målt som avling per areal ligger langt etter gjennomsnittet i Asia og Latin-Amerika i produktivitet.

Intensiv bruk av kunstgjødsel og kunstig vanning er viktige årsaker til Asias forsprang. Men også manglende infrastruktur på landsbygda i Afrika kan spille en stor rolle. I en rapport fra FNs organisasjon for industriell utvikling, UNIDO, pekes det på mangelen på gode veier har vært og er en kritisk faktor for landbruket i Afrika.

Isolert fra markedet

Madilu illustrerer problemet. For å komme til landsbyen følger man en grusvei forbi grønne teplantasjer etablert av kolonitidas misjonærer. Etter å ha tatt av i et veikryss blir veien smalere og smalere der den smyger seg forbi bakker og berg på steder der naturen helt åpenbart mener at det ikke burde vært noen vei. I de verste svingene har regnet derfor gravd brede grøfter og kanaler på kryss og tvers. Veien er ikke framkommelig for annet enn biler med firehjulstrekk.

Den dårlige veien gjør all transport mellom Madilu og Njombe som er nærmeste by, vanskelig. Det blir vanskeligere for bøndene å selge det de har av overskudd fra gården på markedet. Med bedre vei kunne bøndene produsert mer for salg.

– La oss ta te for eksempel. Når tebladene plukkes må de behandles i løpet av 24 timer. Det vokser teplanter her i landsbyen, men det plukkes ikke. Fabrikken er ikke så langt unna, men vi kan allikevel ikke produsere for den, sier Patricia Matembo.

Tefabrikken er på den andre siden av det dårlige veistykket.

Også for de matvarene som produseres i dag taper landsbyen. Matembo er lærer i landsbyen, og også bonde og næringsdrivende. Hun anslår at en sekk poteter som kan selges for 20 000 shilling, om lag 70 kroner, i landsbyen, kan være verdt 30 000 shilling på den andre siden. Med en bedre vei kunne bøndene altså tjent 50 prosent mer.

Madilu er ikke alene om disse problemene. Mange landsbyer er enda mer isolert. Så mye som en tredel av befolkningen på landsbygda i Afrika sør for Sahara bor mer enn fem timer unna en stor eller liten by med et marked der man kan selge produktene sine. ■

Kontraktdyrking gir muligheter

En samarbeidsform hvor småbønder inngår kontrakt med en større plantasje eller foredlingsbedrift om faste leveransen kan romme muligheter, mener forsker Jennifer Joy West. **Av Asle Olav Rønning**

På engelsk kalles det contract farming. Det innebærer at småbønder inngår kontrakt med en større plantasje eller foredlingsbedrift om faste leveranser. Ofte er man enige om prisene på forhånd, og bøndene er sikret avsetning. Slike partnerskap kan gi småbøndene tilgang til utstyr, kunnskap om nye dyrkingsteknikker, muligheter for lån og adgang til markeder som ellers ville vært lukket for dem.

– Kontraktdyrking kan ikke løse alle problemer. Men det kan være en viktig mulighet for mange, dersom det garanterer en lønn bøndene kan leve av, sier Jennifer Joy West.

Hun er forsker ved CICERO Senter for klimaforskning og tar doktorgrad ved Institutt for internasjonale miljø- og utviklingsstudier (Noragric) ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet på Ås.

West har studert kontraktdyrking på to steder i Tanzania. Et av områdene ligger i Kilombero-dalen, der norske Norfund har investert i selskapet Agrica. Agrica samarbeider med flere

tusen bønder om risproduksjon. West har også studert kontrakt-dyrking innen produksjon av suk-kerrør knyttet til en tidligere statseid virksomhet i Mvomero-distriktet.

Tanzania har en lang historie helt fra kolonitida for kontraktdyrking, forklarer West.

– Utfordringen er å skape en situasjon der partene har tillit til hverandre. Det kan være vanskelig når bøndene ikke alltid kan stole på at de får betalt som lovet etter kvalitet og volum, eller investoren kan oppleve at bønder bryter kontrakten og selger produksjonen til andre som betaler bedre, sier hun.

West sier at småbønder ofte er veldig glade når det kommer investeringer i deres region. Men det er absolutt ingen selvfølge at investorer som kjøper land tjener penger på det.

– Storskala investering i jordbruksland er risikofullt, påpeker West.

Jennifer Joy West.

Vil at småbøndene skal vokse

– Vi vil at småbøndene skal vokse, sier Yamungu Kayandabila i Tanzanias landbruksdepartement. Målet er større investeringer i landbruket og mer kommersiell produksjon. **Av Asle Olav Rønning**

En av de viktigste oppgavene for Tanzanias myndighetene er nå å legge til rette for økte investeringer i landbruket og satse på de av småbøndene som har mulighet til å vokse.

– Nitti prosent av matvareproduksjonen kommer i dag fra småbønder. Vi ønsker at småbøndene skal vokse for å sikre at de har matsikkerhet 12 måneder i året og dessuten ha et overskudd å selge, sier Yamungu Kayandabila, som er departementsråd i det tanzanianske landbruksdepartementet.

Landet har de siste åra hatt en vekst i landbruksproduksjonen på rundt fire prosent. Det er lavere enn resten av økonomien. Det er også for lavt i forhold til myndighetenes mål. Seks prosent årlig vekst i landbruket regnes som nødvendig for å nå målene fattigdomsreduksjon på landsbygda.

Kayandabila forklarer at Tanzanias myndigheter ser det som en stor utfordring at så mye av landbruket fortsatt er et selvbergingslandbruk. En alt for liten andel av produksjonen på gårdene går til salg, og landbruket tiltrekker seg for lite investeringer.

Landbrukspolitikken er nå innrettet på å bruke markeds mekanismer og den økte interessen for å investere i Afrikas landbruk.

Et av tiltakene er planene om en såkalt vekstkorridor på tvers av Tanzania, der infrastruktur skal bygges og investeringer i jordbruk oppmuntres. I dette området skal årlig matproduksjon øke med 2,2 millioner tonn. Planen støttes av Norge og av norske selskaper, blant annet gjødselgiganten Yara.

– Vi ønsker en miks av småbønder og store farmer, sier Kayandabila.

For Tanzania er målet at landet skal bli en av Afrikas sterke jordbruksøkonomier. *Kilimo kwanza* (Landbruk først) har lenge vært et slagord og Kayandabila viser til at landbruk står høyt på dagsorden for president Jakaya Mrisho Kikwete.

Samtidig legger Tanzanias myndigheter ikke skjul på problemene i sektoren. Departementets nye handlingsplan for landbruk fra 2013 beskriver utfordringene i detalj. Behovet for bedre veier og infrastruktur er et av punktene. Myndighetene ønsker også å gjøre dette enklere for bøndene å få tak i subsidiert kunstgjødsel.

Yamungu Kayandabila.

24 **Aktuelt**

Et forslag som kun vil gjøre Guardian-lesende, sandalbrukende, linsespisende personer som vil redde verden og har en malplassert skyldfølelse, fornøyde.»

Philip Davies, konservativt medlem av det britiske parlamentet, under en debatt nylig om hvorvidt Storbritannia skal bruke 0,7% av bruttonasjonalinntekt på bistand.

■ FN

Ny gjeldsslette- mekanisme

9. september stemte FNs generalforsamling for et nytt forslag for et rettslig rammeverk for å løse gjeldskriser. Resolusjonen ble fremmet av Bolivia på vegne av en rekke utviklingsland, og ble vedtatt med et flertall på 124 land. Resolusjonen regnes av mange som et gjennombrudd i arbeidet for mer rettferdige løsninger for land som sliter med stor gjeld.

DR Kongo:

Soldater styrer ulovlig hogst

Ikke tro på kartene over nasjonalparkene og regnskogene i det østlige DR Kongo. Grensene endres hele tiden og flere skogområdene blir stadig mindre. Ofte er det soldater som står bak den ulovlige hogsten av skog. **Av Jan Speed i DR Kongo**

Regjeringssoldater er ofte innblandet i ulovlig hogst av skog i det østlige DR Kongo. Bildet viser regjeringssoldater i en offensiv mot opprørsgrupper. Ulike væpnede grupper konkurrerer ofte om lukrativ ulovlig handel.

Foto: NTB Scanpix

■ SNIKSKYTING

192

elefantkadavre ble nylig funnet i Serengeti nasjonalpark i Tanzania etter at det ble gjennomført et søk med fly etter elefanter, melder nettstedet Bloomberg News.

Et én kilometer bredt belte med skog forsvinner hvert år. Det er umulig å bevare dagens nasjonalparker og skoger, sier direktør Robert Ducarme i ENRA. Han er sjef for det eneste firmaet med fellingstillatelse i den østlige delen av kjempelandet DR Kongo. Men det er ikke ENRA som ødelegger skogene.

Store lastebiler med containere fullpakket av planker står i kø ved grenseovergangen Kasindi mellom DR Kongo og Uganda. I den vesle byen er det minst to depoter for trelast. Det er ikke ENRA-containere med grovskjært tømmer som daglig tar veien til Uganda. ENRA eksporterer for det meste parkett, dører og vinduskarmar, ikke særlig mye ubearbeidet tømmer. Det meste av tømmeret ved grenseovergangen stammer fra uregulert og ulovlig hogst.

5 millioner fotballbaner

– Egentlig er det umulig å drive med normale forretninger her i landet, sier Ducarme, som har jobbet i DR Kongo i 42 år. Aldri før har han sett skogen forsvinne så raskt. Når hans arbeidere kommer for å felle trær i konsesjonsområdet de er blitt tildelt av myndighetene, er det ofte bare noen få igjen.

Det samlede skogdekket i Afrika er anslått til 675 millioner hektar, eller 23 prosent av kontinentets samlede landområde. Halvparten av denne skogen ligger i DR Kongo. Mellom 2000 og 2010 forsvant det i gjennomsnitt 3,4 millioner hektar skog hvert år i Afrika som følge av illegal tømmerhogst. Det er et område tilsvarende 5,1 millioner fotballbaner. Det meste av hogsten fant riktignok sted i andre land. Men nå drives det stadig mer illegal tømmerhogst i DR Kongo.

– Høytstående offiserer involvert

– Det store problemet er de militære. De bruker andre til å fronte deres forretninger, sier Ducarme. Høytstående offiserer sørger for at andre hogger skog for dem, eller de tar «kommissjon» for å sørge for at riktig stempel og signatur følger trelasten til grenseposten ved Kasindi.

Trelast høstet av væpnede grupper lenger sør i landet eksporteres enten via Rwanda eller selges lokalt. Mange offiserer har egne lastebiler som de bruker, skriver FNs ekspertgruppe for DR Kongo.

Ducarme mener at mer kongolesisk tømmer eksporteres via landeveien

«Det store problemet er de militære. De bruker andre til å fronte deres forretninger.»

Robert Ducarme, direktør trelastfirmaet ENRA

■ COLOMBIA

Nansen-prisen til kvinnenettverk

Kvinnene i nettverket «Sommerfugler» er tildelt årets Nansenpris for sitt arbeid for å hjelpe voldsutsatte kvinner og barn i Colombia. Arbeidet for å hjelpe de som er utsatt for overgrep medfører ofte høy risiko for kvinnene i nettverket. Prisen deles ut av FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR).

Daglig krysser flere store trailere med trelast grensen fra Kongo til Uganda. Det er bare ett firma som har konsesjon til å drive hogst i det østlige Kongo. Plankene som her lastes inn i en container på hovedveien mellom Beni og Bunia er fra ulovlig hogst.

Foto: Jan Speed

– Vi merker presset fra de «uformelle» aktørene, mange er offiserer i hæren, sier Robert Ducarme, administrerende direktør i trelastfirmaet ENRA.

Foto: Endre Vestvik

Honore Balikusisha, sjefen for ICCN-skogvoktere i Mont Hoyo-reservatet, har sørget for at det er blitt slutt på noe av den ulovlig hogsten av tømmer.

Foto: Jan Speed

østover enn gjennom havnen Matadi i vest. En rapport skrevet av South African Institute of International Affairs viser at det meste av det tropiske tømmeret på det østafrikanske markedet stammer fra DR Kongo. 80 prosent av dette eksporteres via Uganda.

Når lasten først er over på ugandisk side kjøres den til trelastforretningene i Ndeeba-distriktet av hovedstaden Kampala. Da er det ikke lenger mulig å skille det ulovlige fra det lovlige.

Men langt fra all tømmer blir eksportert. Det er byggeboom i byene Butembo og Goma i DR Kongo. Landets naturvernmyndigheter ICCN har regnet ut at bare for å forsyne nybygg i Goma må det felles 60 000 trær årlig.

Nettverk

Det er ikke bare profittthungrige soldater og forretningsmenn som hugger ned skogene. Ulike opprørsgrupper som Allied Democratic Forces (ADF) driver også trelastnettverk. De krever «skatt» på alle motorsager som brukes i områdene de kontrollerer.

– Vi vet at ADF har rundt 30 personer som er infiltrert i skogområder der vi har hogstkonsesjon, sier Ducarme. I tillegg blir ENRA-lastebiler stanset nesten daglig av soldater som krever «avgifter».

– Men det største presset på skogene er fra den voksende befolkningen. Folk må ha et sted å dyrke mat. Og så lenge det heller ikke er strøm i byene vil folk trenge trekull til koking. Et vannkraftverk ved Semlikielven er det som vil redde skogene, sier forretningsmannen.

Skogen forsvinner

Nord for den store nasjonalparken Virunga er det et skogbelte som forbinder den sammen med skogreservatet Mont Hoyo noen hundre kilometer lenger nord.

Denne skogen er avtegnet på kart, men er i ferd med å bli helt borte.

– Skogen blir mindre dag for dag fordi soldatene hogger den ned for å skaffe planker og for å brenne trekull,

forteller Honore Balikusisha, sjefen for ICCN-skogvoktere i Mont Hoyo-reservatet.

I reservatet har de 26 bevåpnede skogvokterne foreløpig klart å få stanset den ulovlige hogsten.

– Vi har satt en del av tømmerhoggerne i fengsel. Vi har også sikket en viktig lokal forretningsmann som stod sentralt i dette. Vi klarte ikke få ham fengslet, men tok beslag i motorsager og annet utstyr. Det ble pinlig for ham, sier Balikusisha.

Stanset

Men det er usikkert hvor lenge skogreservatet kan bevoktes. Myndighetene i Kinshasa har ikke penger til å betale skogvokterne fra ICCN – det nasjonale naturverndirektoratet. En privat hjelpeorganisasjon har så langt tatt regningen. Planen er at det norsk-støttede Kongobassengfondet skal utbetale penger til en internasjonal miljøvernorganisasjon som igjen skal betale lønn til ICCN-vokterne. Men ting tar tid. En avgjørelse om lønnene vil trolig bli fattet neste måned.

Tre land i Øst-Afrika; Kenya, Uganda og Tanzania, offentliggjorde i sommer at de gjør nå felles sak for å bekjempe illegal handel med tømmer i regionen. Med seg på laget har de FN og den internasjonale politiorganisasjonen Interpol – og en bunke norske bistandspenger. ■

Miljøbistand til Kongo

■ Norge gir 500 millioner kroner til Kongobassengfondet som administreres av Den afrikanske utviklingsbanken. Fordeles til ulike prosjekter i regionen over flere år.

■ Rundt 27,5 millioner kroner i 2013 til skog- og miljøvern prosjekter i DR Kongo.

■ I tillegg kommer norske midler kanalisert gjennom FN-systemet, Verdensbanken og Interpol.

Rehabilitering av det norskstøttede vannkraftverket Mount Coffee er nesten stoppet opp. For Liberia får dette store konsekvenser. Se nedenfor, s27

Økonomi

Ebola knekker økonomien

Ebola-utbruddets økonomiske konsekvenser kan bli katastrofale i Vest-Afrika, advarer Verdensbanken. Av Hege Opseth

Grenseoverganger er stengt, prisene fyker i været, matlagrene tømmes, avlinger ødelegges, utenlandske arbeidere flykter hjem og prosjekter som skulle stimulere økonomisk vekst stopper opp. Ebola rammer nå økonomien i flere vestafrikanske land knallhardt.

Ekspertene jobber ut fra flere scenarioer. I de «verst tenkelige» står Liberia, Sierra Leone og Guinea overfor en økonomisk katastrofe som vil merkes i mange år fremover. For øyeblikket anslår Verdensbanken at den økonomiske veksten i de tre landene i år nesten vil bli halvert sammenlignet med i fjor.

– Ebola kan bli en katastrofe for de fra før sårbare økonomiene i disse tre landene, fastslo Verdensbankens sjef Jim Kim for kort tid siden.

En høytstående rådgiver i Verdens Pengefond uttalte nylig til avisa Wall Street Journal at ebola potensielt kan få en ødeleggende effekt på økonomien i de tre landene «som er helt uten sidestykke».

Kostbart

Den Washington-baserte tenketanken Center for Global Development har regnet ut hvor mye det kostet

«Ebola kan bli en katastrofe for de fra før sårbare økonomiene i disse tre landene.»

Jim Kim, sjef for Verdensbanken

Morten Bøås.

da SARS-utbruddet herjet i Asia på begynnelsen av 2000-tallet. Totalt var det 8500 tilfeller og 800 dødsfall som følge av utbruddet. Helseekspert ved instituttet, Mead Over, sier til Bistandsaktuelt at prislappen per dødsfall ble regnet ut til å være rundt 4,7 millioner dollar per tilfelle.

– Dette er selvsagt ikke bare det direkte økonomiske tapet grunnet 800 dødsfall. Det handler om handel, turisme og hvor lang tid det tok før den økonomiske aktiviteten kom igjen. Noe av det samme vil skje i Vest-Afrika, det vil ta lang tid før økonomisk aktivitet tar seg opp, sier Mead Over.

Økonomiene i de asiatiske landene som ble rammet av SARS var langt mer robust enn økonomiene i de tre landene som nå er hardest rammet

av ebola i Vest-Afrika. Både Liberia, Sierra Leone og Guinea er definert som sårbare stater. Det er bare drøyt ti år siden de to første av dem avsluttet blodige borgerkriger.

Bekymret for Liberia

Sierra Leone, som har noen av verdens vakreste kystlinjer, har jobbet knallhardt for å riste av seg borgerkrigs-imaget og bygge opp turismen i landet.

– Det lille man hadde bygget opp i turistsektoren går rett vest med dette ebolautbruddet. Hvor mye dette vil koste til slutt vet vi ikke enda, sier Morten Bøås, forsker ved NUPI, til Bistandsaktuelt.

NUPI-forskeren er også svært bekymret for situasjonen i Liberia. Det

■ ARBEIDSLIV

Mangler kontrakter

To av tre ungdommer i Asia og Stillehavsregionen har ikke formelle kontrakter for arbeidet de utfører, går det fram av en fersk rapport fra Den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO.

■ HANDEL

3,1

prosent er det nye anslaget fra Verdens handelsorganisasjon, WTO, for veksten i verdens handel i år. Anslaget er justert ned, etter at etterspørselen i flere regioner ble svakere enn ventet første halvår.

De vanligvis folkefylte gatene i Sierras hovedstad Freetown ligger øde på grunn av ebola-utbruddet. Epidemien kan få enorme konsekvenser for den økonomiske utvikling i de landene som er rammet hardest.

Foto: Michael Duff

er dyp mistillit mellom regjeringen og folket. Mange tror ebola er noe regjeringen har funnet på. Da utbruddet ble kjent, tok det ikke lang tid før president Ellen Johnson Sirleaf gikk ut og forsikret om at ebola-utbruddet ikke var noe problem. Det visste seg raskt å ikke stemme.

– Hvis de som har ansvar for å styre et land, ikke klarer å agere slik at de i hvert fall ikke reduserer tilliten, så får man en enorm ryktebørs. Folk stoler ikke på det som kommer fra myndighetene, sier Bøås.

Redningsplan

Verdensbanken har nå lansert en redningspakke på over 1,4 milliarder kroner, hvorav rundt halvparten skal brukes på umiddelbare tiltak.

IMF, Det internasjonale pengefondet, økte i oktober de rentefrie lånene til de tre landene med rundt 750 millioner kroner. Også EU har gitt løfter om betydelig økonomisk støtte, samt at USA har satt inn soldater for å hjelpe til.

Kritikerne mener imidlertid at verdenssamfunnet har reagert tregt og at det som gjøres nå er for lite, for sent. Verdens helseorganisasjon gikk nylig ut med en appell hvor de ba om rundt 6 milliarder kroner for å forhindre ytterligere spredning av ebola. Mange frykter at epidemien kan spre seg til Gambia og Senegal også, land med langt større økonomier enn Liberia, Sierra Leone og Guinea. ■

opsethmedia@gmail.com

Utbyggingen og rehabilitering av norskstøttede Mount Coffee er nesten stoppet opp på grunn av ebolakrisen i landet. Foto: Airmed Liberia

Norskstøttet kraftutbygging stanset

Norge bidrar med 400 millioner kroner til et av de viktigste og største vannkraftprosjektene i Liberia. Ebola-epidemien har ført til at arbeidet mer eller mindre er stoppet opp. Ingen vet hvor lang forsinkelse det blir – og hvor mye det vil koste.

Av Hege Opseth

REHABILITERING og bygging av det norskstøttede vannkraftverket Mount Coffee er nesten stoppet opp. For hovedstaden Monrovia – og Liberia får dette store konsekvenser.

Prestisjeprosjektet, som har stor støtte fra president Ellen Johnson Sirleaf, vil øke kapasiteten fra dagens 20 megawatt til 80 megawatt. Det er det største kraftprosjektet med direkte bistandsfinansiering som Norge er involvert i.

– Mount Coffee vil være bærebjelken i energiforsyningen i Liberia når det er ferdig, sier ambassaderåd på den norske ambassaden i Ghana, Per Mogstad.

Men når det blir, vet ingen.

– Det vi visste om ebolautbruddet for tre uker siden er noe annet enn hva vi vet nå. Dette er en situasjon som forandrer seg hele tiden, sier Mogstad.

Bare de siste dagene har det kommet dramatiske meldinger fra de hardest rammede landene i Vest-Afrika.

Centers for Disease Control and Prevention i USA melder at så mange som 1,4 millioner kan være smittet innen januar, om ikke tilstrekkelige tiltak settes i gang.

Og i skyggen av all de dystre tallene, stopper det ene etter det andre utviklingsprosjektet opp. Deriblant Mount Coffee, som er en felles satsing mellom Norge den tyske utviklingsbanken KfW, den europeiske

investeringsbanken EIB og myndighetene i Liberia. Om kort tid skal det være et møte i Frankfurt for å få oversikt over veien videre.

– Dette forsinker prosjektet og vi har ikke endelig oversikt over konsekvensene. De fleste firmaene og leverandørene har reiserestriksjoner til Liberia nå og mange flyruter er innstilt, noe som gjør at det ikke er aktuelt å fortsette arbeidene i landet akkurat nå, sier Ørnulf Strøm underdirektør i Avdeling for klima, energi og miljø i Norad, til Bistandsaktuelt.

Kraftverket ble først bygget i 1966. Men under den første borgerkrigen ble både turbiner og dammen ødelagt da opprørsleder Charles Taylor og hans menn kuttet strøm- og vannforsyningen til Monrovia. Etter det har de deler av Liberia som har hatt tilgang til strøm, fått det fra dieseldrevne aggregater og oljefyrte kraftverk. Planen var at Mount Coffees første turbin skulle vært ferdig desember 2015.

Det mest optimistiske anslaget er at det blir forsinket et halvt år. Men alt avhenger av at man får kontroll på epidemien, sier Mogstad.

Norplan og Fitchner vant anbuds-konkurransen og er ansvarlig for planlegging, bestillinger og kontroll av gjennomføringen. De ønsker ikke å kommentere saken før etter møtet i Frankfurt. ■

opsethmedia@gmail.com

Meninger

Nye problemstillinger og få svar

Få politiske debatter blir avspist med så enkle generaliseringer som den utviklingspolitiske. Men skiftende maktforhold og urskogen av nye aktører og metoder innen internasjonal bistand fortjener en nyansert og grundig debatt.

Av Kristin Clemet, leder i Civita

Internasjonal bistandshistorie er en historie om de store vyer, trender og slagord – med påfølgende antakelser om virkning – og stadig nye realitetsorienteringer «på bakken». Det er også historien om en fragmentert «bransje», der det er vanskelig å finne entydige og klare svar på hva som virker.

Mye har skjedd siden Norge i 1952 tok sine første famlende skritt inn i bistandsindustrien. I bistandens barndom var målet økonomisk vekst, og man tenkte at de lokale aktørenes gode intensjoner og litt «starthjelp» var tilstrekkelig. Siden har man i økende grad satt krav til det indre politiske liv i mottakerlandene, helt til man på 2000-tallet igjen snudde og forfektet budsjettstøtte og lokalt eierskap.

Den kalde krigen var lenge styrende for giverlandenes «egentlige» incentiver i utviklingspolitikken – nemlig ønsket om å bevare sin innflytelse i verden. I denne tiden kom bistandskritikken i stor grad fra venstre, mot det man anså som dårlig skjult ny-imperialisme. De seneste års systemkritikk, bl.a. av bistandens manglende resultater, og endog skadevirkningene av bistand, har i større grad kommet fra høyre.

Fra 1990-tallet har internasjonal solidaritet og etikk vært fremtreden-

de drivkrefter bak bistanden. Men det har vist seg at gode intensjoner ikke alltid resulterer i god bistand. Stadig nye konsepter har blitt testet; fra begrensede enkeltprosjekter, via en bredere sektortenkning, til nasjonale utviklingsprogrammer.

Ideen om svake eller sårbare stater har motivert til innsats for institusjonsbygging, mens klima og epidemier har dratt oppmerksomheten mot vår felles skjebne. Økt globalisering har forsterket behovet for å tenke mer integrert og helhetlig om bistand og utvikling; svak jobbskaping blandet med en eksplosiv befolkningsvekst i Afrika vil også få merkbare konsekvenser for Europa. Spørsmålet har derfor vært om vi trenger en mer samstemt politikk for å løse disse problemstillingene.

Nye aktører har komplisert bildet ytterligere. Alt fra frivillige organisa-

«Å tro at helse, utdanning og menneskerettighetsarbeid ikke har politiske konsekvenser i et land, er naivt.»

Illustrasjon: Niels Poulsen

sjoner, religiøse grupper, private stiftelser og næringslivet, til land som Kina, Brasil og Sør-Korea har vært med på å påvirke internasjonal utviklingspolitikk. I dag ser vi nærmest alle utviklingspolitiske verktøy i bruk samtidig. Kina har f.eks. plukket opp tråden Vesten forlot på 1970-tallet, med gigantprosjekter innenfor infrastruktur, som også fremmer kinesiske næringsinteresser. Og filantroper fra Vesten og arabiske land går i økende grad utenfor de kjente FN-sporene med sine egne metoder.

Kort sagt: Betingelsene fra 1952 er radikalt endret – og kontinuerlig i endring. Mottakerlandene får stadig flere alternative inntektskilder som

krymper den tradisjonelle bistandens rolle. Globale fellesgoder binder oss sammen på nye måter. Det kan virke som dilemmaene blir stadig flere, mens svarene blir færre.

Er vestlige land fortsatt i posisjon til å stille strenge betingelser og krav til mottakerlandenes standarder på menneskerettigheter og demokrati? Hvordan skal vi forholde oss til land som når tusenårsmålene, men som knebler politiske og sivile rettigheter? Vil økt innsats innen humanitær brannslukking gå på bekostning av det langsiktige arbeidet med de underliggende utviklingspolitiske årsakene til krisene? Er demokrati og godt styresett en forutsetning for

Månedens
spatist

Anja Bakken Riise

Erik Solheim

Kristin Clemet ■

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett INFO-STØTTE

Gjennomslag hos hvem?

Rune Arctander, assisterende generalsekretær i FN-sambandet, er kritisk til hvordan Bistandsaktuelt omtalte en gjennomgang som nylig er gjort av FN-sambandets virksomhet.

nett BISTAND

FN leverer

Kim Noguera Gabrielli, politisk rådgiver UNICEF Norge, svarer på kritikken mot FN i en ny rapport fra Leger Uten Grenser. Saken er omtalt på side 2 i denne utgaven av Bistandsaktuelt

UTDANNING nett

Skoler uten læring – bare lærerens skyld?

Lena Hasle skriver om hvor krevende det er å være lærer i Nepal.

Debatt:

Gazas vann nesten bombet vekk

Av Guro Gjørven og Kristin Lauvstad Tufte, FIVAS og Anna Lund Bjørnsen, Fellesutvalget for Palestina

UNDER DEN seneste krigsoffensiven i sommer ble Gazas vanninfrastruktur, ifølge Oxfam-delegasjoner på bakken, totalt ødelagt. Flere brønner som enkeltvis forsyner over 20 000 palestinere ble truffet.

Gaza-befolkningen var allerede før krigen blant de med minst tilgang til rent vann i verden, og nå er 1,2 millioner av de 1,9 millioner menneskene som bor der uten rent vann.

Vann er anerkjent som en grunnleggende menneskerettighet, men blir ofte brukt som et middel for å få makt. Ved å begrense tilgangen til vann, kontrollerer man sivilsamfunnets livsgrunnlag. Dette synes spesielt i konflikten i Israel og Palestina. Vannressursene i Palestina har blitt utarmet i lengre tid, og situasjonen er blitt dramatisk forverret på grunn av krigen i Gaza.

Det største rensaneanlegget for sanitær i Gaza er ødelagt etter israelsk bombeangrep, noe som fører til at kloakk renner ut i gatene. Et besynderlig paradoks er at på grunn av vannmangelen får ikke den palestinske befolkningen i seg nok næring,

noe som fører til at kloakkavfallet ikke er like mye som vanlig. Det betyr ikke at den prekære vannsituasjonen ikke utgjør en helsekrise. Helsepersonell frykter massiv spredning av vannbårne sykdommer, og sykehusene har ikke nok strøm eller rent vann til å behandle skadede.

For å forstå Palestinas vannkrise må man forstå maktforskjeller og den politiske situasjonen i Midtøsten. Mange av problemene kan spores tilbake til Oslo-avtalen fra 1993 da Israel fikk kontroll over vannressursene og hvor planen var at palestinere på sikt skulle få kontroll over dem. Siden fredsprosessen strandet etter dette forble vannressursene på israelske hender.

I dag er 90 prosent av vannet fra Gazas vannførende bergart, som renser grunnvannet, erklært som farlig for menneskelig forbruk. Om situasjonen forblir uforandret, vil dette vannet være helt ubrukelig av forurensning innen 2016. Under krigsperioder blir denne vannsituasjonen, og palestinernes hverdag, totalt uholdbar. En rettferdig vannfordeling må kjempes frem for å unngå en humanitær krise og for å få til en fredsavtale. ■

økonomisk vekst og utvikling, eller er det tvert om? Og ser man stort på norsk utviklingspolitikk, og tar med elementer som oljefondet, norsk innvandringspolitikk og Norges generelle handelspolitikk: Hva er da Norges samlede bidrag til utvikling i fattige land?

Bistanden er i dag ett av mange utviklingspolitiske verktøy. Likevel er bistanden i seg selv nesten altomfattende og angår alt fra dialogarbeid blant ungdom i et lite lokalsamfunn i Myanmar, til enorme utviklingsprosjekter i regi av FN og Verdensbanken. Bistand er også i høyeste grad politisk. Å tro at helse, utdanning og menneskerettighetsarbeid ikke har

politiske konsekvenser i et land, er naivt. Debatten om norsk utviklingspolitikk er slik sett kanskje den vanskeligste vi har.

Civita setter i høst i gang et prosjekt der vi ønsker å se nærmere på norsk utviklingspolitikk. Vi ønsker å skape et forum for nyansert dialog om de vanskelige spørsmålene, og om Norges prioriteringer fremover. Gjennom møter og seminarer ønsker vi å invitere fagfolk, praktikere og forskere til å se på noen utvalgte temaer og problemstillinger. Målet er ikke å skape en ny trend, men å bidra til en kunnskapsbasert debatt som går dypere enn de kjente generaliseringene. ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

I denne nye spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det leder av tankesmien Civita, Kristin Clemet.

Foto: Espen Røst

30 Intervjuet

– Årets viktigste uke

Store ord, håndhilsning og standardiserte taler, sier du? – Det skal ingen kimse av, forsikrer Geir O. Pedersen, Norges FN-sjef i New York.

Av Anne Håskoll-Haugen

Verdens første urfolkskonferanse, miljøtoppmøte, FNs 69. generalforsamling, Ebola-krisen, Syria, Irak, fremmedkrigere, fattigdom og nye bærekraftsmål. FNs høynivåuke fra 22.–26. september inneholder alle viktige punkter på verdens agenda. Geir O. Pedersen er Norges FN-ambassadør til New York og jobber med norsk FN-politikk året rundt, sammen med 30 andre norske diplomater.

Generalforsamlingen arrangeres hver høst, men denne september-uka er likevel travlere enn vanlig for Norges toppdiplomater i New York.

– En viktig uke?

– Ja, det er også den best forberedte uken i året. Og dette året er spesielt, aldri har så mange regjeringssjefer vært samlet på ett sted. 130 statsoverhoder har kommet til New York for å diskutere klima, forteller Geir O. Pedersen.

Han har hendene fulle. Når vi snakker med Pedersen skal tre norske ministre lande i New York om få dager. Pedersen og resten av staben organiserer timeplaner, møter, presse, hoteller, delegatpass og alt som hører med av logistikk når 130 verdensledere, byråkrater og pressekorps skal møtes og verden står på agendaen.

Norge best på skog

Det er først og fremst klimamøtet som har mobilisert så mange. Nå skal statsoverhodene møtes for å legge frem nasjonale handlingsplaner. Møtet er en forberedelse til det store klimatoppmøtet i Paris neste år. Målet er å være bedre forberedt enn de var før toppmøtet i København i 2009, som av mange blir sett på som en fiasko.

– Norge spiller en sentral rolle innenfor nesten alle områdene som skal markeres på klimamøtet. Men særlig finansiering av å bremse nedhugging av regnskog er usedvanlig viktig. Det viser hva som er mulig å få til i samarbeid mellom nord og

sør. Mine indonesiske kollegaer her fremhever innsatsen Norge gjør, og kaller oss en ledestjerne på området.

11,5 milliarder kroner er Norges bidrag hittil for å bevare verdens tropiske skoger, hovedsakelig i Kongo-bassenget, Brasil og Indonesia.

– En veldig viktig nyhet er at FN i år har invitert privat næringsliv. Fra å bli sett på som en bremsekloss, blir næringslivet nå sett på som en del av løsningen for å redusere global oppvarming. Både norsk og internasjonalt næringsliv er på plass.

Ringrev

Pedersen har vært ute en vinternatt før og lar seg ikke stresses av at det går en kule varmt. Geiro, som han blir kalt, har arbeidet i Utenriksministerens sekretariat, ledet det norske representasjonskontoret overfor de palestinske myndigheter, ledet Asia-seksjonen i FN-sekretariatets politiske avdeling og var FNs spesialkoordinator for Libanon i 2005 til 2008. Senere fire år som leder for FN-avdelingen i UD. Han slo ut tidligere utviklings- og miljøminister Erik Solheim da han søkte jobben som FN-ambassadør i 2012. Stillingen regnes som en av de viktigste og mest profilerte i norsk diplomati.

– Hva skal til for at et land skal få gjennomslag for sine synspunkter i FN?

– For å ha suksess i FN må du ha en klar og god politikk. Samtidig må du mestre det å snakke med andre, overbevise og bygge allianser.

Kina redder tusenårsmålene

I tillegg til miljø, er gjennomføringen av tusenårsmålene et viktig punkt på programmet.

– Slik det ligger an per dags dato blir det ytterst krevende å få til alle målene man har satt seg. Ekstrem fattigdom er halvert, men det er i hovedsak Kina som er grunnen til at det målet er oppnådd. I følge Verdensbankens tall er 600 millioner kinesere

løftet ut av fattigdom. Men vi begynner å se endringer også i Afrika. Det viktige nå er at ebola-krisen ikke setter oss tilbake.

Pedersen mener det store spørsmålet er spenningsforholdet mellom kampen mot fattigdom og global oppvarming. Hvordan sikre at fattige land får ta del i økonomisk utvikling, uten å forverre klimaet? Her er ingen enkle svar.

Dyrt og nødvendig

– Det brukes enorme ressurser på å arrangere en uke som denne. Er det her viktige avgjørelser blir tatt, eller foregår det egentlig i helt andre fora? Er det verdt det?

– Det er helt klart verdt det. Dette er den eneste fellesarenaen på kloden hvor alle 193 medlemsland møtes og snakker sammen. Det er helt

avgjørende for å koordinere innsats. – Så det er ikke bare håndhilsning og standardiserte taler?

– Nei. Men du skal ikke kimse av håndhilsning og standardiserte taler. Når politikerne kommer hit presenterer de politiske avgjørelser som de har jobbet lenge med å komme frem til i sine respektive land. Lederne møtes, blir kjent hverandre og andre lands politikk.

FN avgjørende for Norge

FN ble etablert i 1945, og Norge har vært medlem siden oppstarten. Hvert år gir Norge rundt 4,5 milliarder kroner til FN-systemet. Det gjør Norge til en av de største bidragsyterne.

– Hvor viktig er FN for Norge, og hvor viktig er Norge for FN?

– Hadde ikke FN eksistert, burde vi ha funnet det opp. FN er helt av-

Debatt:

Utdanning for utvikling – for alle?

Av Dag Hareide og Susan Fay Kelly, Regnskogfondet

STORTINGSMELDINGEN «Utdanning for utvikling» er svært diffus på hvordan Norges utdanningsatsing kan nå en av gruppene som har størst behov for utdanning – men der feil tilnærming kan gjøre vondt verre. Dette gjelder verdens urfolk og etniske minoriteter.

Urfolk representerer helt unike kulturer og kunnskap. Urfolk over store deler av verden faller imidlertid utenfor utdanningsystemet – eller de står overfor et utdan-

ningssystem som ikke tar hensyn til deres rettigheter og behov. En rapport fra Minority Rights Group International fra 2009 konstaterer at 50–70 prosent av barn i verden som ikke går på skole tilhører minoriteter eller urfolk. Elever fra urfolk og andre minoriteter har det laveste utdanningsnivået og den laveste familieinntekten. Behovet for å gi et godt utdanningstilbud til urfolk og minoriteter er derfor stort.

Utdanning kan være et sterkt maktmiddel overfor urfolk og andre minoriteter. Regnskogfondet har sett

Dag Hareide.

Susan Fay Kelly.

de negative konsekvensene det kan ha dersom urfolk utelukkende møter en skole som er tilpasset storsamfunnet og majoritetsbefolkningen, og der de ofte diskrimineres. Resultatet kan bli at barn slutter på skolen før de kan skrive og lese skikkelig, og har fått med seg en opplevelse av å være underlegne og mislykkede. Bistand til utdanningssektoren må motvirke, ikke forsterke, slik diskriminering.

Samtidig vet vi fra egen og andres erfaring at kulturelt tilpasset utdanning er avgjørende for å styrke urfolks identitet og øke deres sjanser til

å kombinere sine kulturer og tradisjoner med den moderne verden. En slik utdanning må ta hensyn til urfolks språk, ulike tradisjoner og at de ofte har en livsstil som er nært knyttet til naturen. Denne tilknytningen til naturen gjør at urfolk sitter på vik-

« Utdanning kan være et sterkt maktmiddel overfor urfolk og andre minoriteter. »

Det har vært en svært travel uke for Norges FN-ambassadør og hans diplomat-kolleger i New York. Foto: Anne Håskoll-Haugen

gjørende for Norge. Som en liten stat baserer vi oss på internasjonal lov og rett, og vi er avhengige av at spillereglene som det internasjonale samfunnet har blitt enig om blir fulgt.

– Når Utenriksdepartementet forteller hva Norge skal prioritere i FN, nevner de det meste: menneskerettigheter, fattigdomsreduksjon, likestilling, minekonvensjonen og konvensjonen om klasevåpen, humanitær innsats, homofiles rettigheter... Gaper lille Norge over vel mye?

«Jobber vi livet av oss? Ja, nesten.»

Geir O. Pedersen er Norges FN-ambassadør til New York

– Jobber du i FN må, du jo jobber med alt som er på verdens agenda og alt du nevner, og mye mer, er en del av FNs hverdag. Du ville sett rart på meg hvis ikke alt dette var våre prioriteringer.

Pedersen mener man må se etter mulighetene, enten man er et stort eller lite land.

– Norge har god politikk, mye ressurser, stort bistandsbudsjett og dyktige folk, da er det mulig å få til ting. Er det stor agenda? Er det omfattende? Jobber vi livet av oss? Ja, nesten.

– Hvor viktig er et stort norsk bistandsbudsjett for dere som jobber her?

– Det som er viktig er at bistand har effekt der den skal ha effekt. Gjennom Norges betydelige innsats på dette området nyter vi respekt og blir lyttet til med stor interesse. ■

tige kunnskaper om samspill mellom menneske og natur, og hvordan mennesket kan nyttiggjøre seg naturen i dagliglivet. Det har stor verdi for hele menneskeheten at denne kunnskapen bevares.

Stortingsmeldingen har kun et lite avsnitt om urfolk og etniske minoriteter. I kontrast til de avsnitt som handler om andre sårbare grupper – slik som jenter og barn i konfliktområder – sies det ingenting om hvordan man skal nå disse gruppene. Meldingen påpeker at kulturelt tilpasset utdanning er viktig, men går ikke videre til

å snakke om hvordan eller gjennom hvilke kanaler Norge skal jobbe for å sørge for at urfolk får den type utdanning de har rettigheter til gjennom blant annet ILO-konvensjon 169 og FNs Urfolkserklæring.

Regjeringens utdanningssatsing må inkludere kulturelt tilpasset utdanning for urfolk og etniske minoriteter, og denne innsatsen må være gjennomtenkt og ha klare prioriteringer omkring hvilke kanaler og virkemidler man skal ta i bruk. Meldingen gir dessverre ikke gode svar på dette. ■

Kommentar Eva Bratholm

Oppfinnsomhet for utvikling

STOLT VISTE han fram den berøringsfrie håndvasken med rennende vann. Han hadde all grunn til å være kry, bonden i Hoima i Uganda. Utenfor utedoen hadde han satt opp en sinnrik innretning, - med en jerrykanna, ståltråd, jernstang og plastflaske.

Trakk på en jernstang, så vipper ståltråden kanna over, slik at vannet renner. Såpe i en halv plastflaske. En smart og enkel løsning på de hygieniske utfordringene forbundet med en utedo.

Da jeg sto der i gresset og beundret vaske-innretningen så slo det meg at dette er enkel og virkningsfull innovasjon, kanskje en som til og med har sjanse til å lykkes.

INNOVASJON ER ET ord fylt av forventning og er ofte med når utvikling diskuteres. Innen helse og utdanning er da også mye oppnådd. Men oppfinnelsene og løsningene som skulle gjøre hverdagen bedre for fattige mennesker, de lar vente på seg. Konferanser er avholdt, rapporter skrevet og prototyper vist fram. Men på landsbygda, det være seg i Uganda, Bangladesh eller Laos, er veldig mye som det har vært. Visst er livet blitt litt bedre for mange. Det er kommet strøm, sykler og mobil. Men de smarte innretningene for vann, matlagning, skygge og sanitær er ikke der.

«Men oppfinnelsene og løsningene som skulle gjøre hverdagen bedre for fattige mennesker, de lar vente på seg.»

KANSKJE ER DET liten sammenheng mellom oppfinnelsene og det folk kan tenke seg å bruke. Mangelen på toaletter eller avtrede i fattige land er et tegn i den retning. Rundt to og halv milliard mennesker i verden mangler en skikkelig do. I India er det over 600 millioner som gjør fra seg i det fri. Det har store helsemessige konsekvenser.

Halvannen million barn dør hvert år av diaré på grunn av dårlig hygiene. Det har vært produsert en rekke enkle og billige latrine-løsninger for fattige land. Alt fra bakterienedbrytende plastposer, til frysetørring og kompostering. Det siste er meitemark-doer, hvor marken står for bakteriedrepingen. Felles for alle disse do-løsningene er at de ikke har fått et virkelig gjennombrudd.

KOKEOVNEN ER ET annet eksempel. Tre milliarder mennesker i verden lager mat med åpen ild og trekull. Forurensingen av dette dreper hvert år over fire millioner mennesker. Det er lenge siden rene kokeovner ble introdusert. Kina innførte det på deler av landsbygda i 1993. I andre deler av verden synes det gjenstridig vanskelig å få gjennomslag for rene kokeovner, til tross for helsegevinsten.

På reise i utviklingsland kan en ofte se kokeovnen stå ubrukt ved siden av grua, - som et slags avlastningssted for mat og redskap. Det er mange teorier om hvorfor de ikke brukes, noen av dem lyder slik: «maten smaker annerledes», «mennene liker dem ikke ...».

Det er en besnærende tanke at teknologi, design og nye løsninger skal kunne gjøre livet til fattige mennesker bedre. Suksessene må snart komme. Det er ingen grunn til å gi opp. Bare se på vasken i Hoima. ■

Berøringsfri håndvask med rennende vann utenfor en utedo i Hoima, Uganda. Trakk på jernstanga, så setter ståltråden plastkanna i bevegelse. Den har et hull nedenfor lokket og vannet strømmer ut. Såpe i den halve plastflaska opppe til venstre. Foto: Eva Bratholm

32 Bakerst

Dhakas nye uteliv

Av Fabeha Monir

VERDEN FORANDRER seg hele tiden. Men for ti-femten år siden gikk det tross alt ikke så fort. Det er derfor jeg liker nåtida. Elsker den! Og jeg er spent på hva fremtiden har å by på. Alle venninnene mine, fra de forskjelligste bakgrunner, er i ferd med å bli mer og mer globale. Om enn ikke i fremtoning, så i alle fall i måten de tenker på. Da jeg var tenåring, for rundt ti år siden, kunne jeg aldri ha forestilt meg at mine

Sett fra SØR

Fabeha Monir er frilansjournalist og bor i Dhaka.

eldre søskenbarn og jeg ville fått lov til å spise ute, eller til å arrangere sosiale sammenkomster utenfor hjemmets fire vegger.

Alt var hjemmebasert og i festlige lag endte vi alltid opp med en oljete biryani og kebab. Muligens er det fordi mora mi alltid har fremstått som en mesterkokk hjemme hos oss, men faktum er at ingen av oss ante hvordan mat laget av andre smakte før vi ble voksne. Ny teknologi har ført til grunnleggende forandringer

og takket være Bangladesh' voksende økonomi, kan barn og tenåringer se lyst på fremtiden. Akkurat nå virker Dhaka som en by mer rastløs, utålmodig og ambisiøs enn noensinne!

NÅ HAR KFC, Pizza Hut og Shawarma House forandret de gamle vanene våre og reddet oss fra et kjedeligere liv. I disse dager tilbringer mange skolejenter og studiner ettermiddagene og kveldene på restauranter hvor de drikker kaffe eller spiser iskrem med

venner. For ikke lenge siden pekte kusina mi på ei jente i en restaurant og utbrøt, ikke helt uten misunnelse i stemmen: – Se, hun er ute sammen med fire gutter!

Kanskje ikke så rart at hun var misunnelig. Min nå 32-årige kusine hadde tross alt en syv år lang kjærlighetsaffære med sin nåværende ektemann, hvor hun sto på balkongen mens han spilte cricket i gata under. Hele romansen bestod i å kikke på hverandre! Jo flere restauranter som dukker opp i Dhaka, jo lettere blir det for par å gå på romantiske dater hvor de kan sitte nærme hverandre og kanskje til og med holde hender.

I DHAKA går fast-foodindustrien gjennom en forvandling. Overalt

Om kokosnøtter og fred

Hva har kokosnøtter fra Kongo, Oslo Gospel Choir og en flaske whisky med fredsavtalen i Guatemala å gjøre? Det vet Petter Skauen. Den prisbelønte fredsarbeideren fyller 70 år, og ser tilbake på 40 år i kampen for urfolks rettigheter.

Av Anne Håskoll-Haugen

– HALLO, JA, JEG står på flyplassen i Amsterdam på vei hjem fra Guatemala. Jeg kan stille til intervju, men det må bli etter at NRK har intervjuet meg om tv-aksjonen og før jeg reiser videre til Haiti.

– Perfekt. Gratulerer med 70 år forresten!

– Ja, den bursdagen. Barna planlegger noe jeg ikke skal vite om. Jeg håper det blir fest, ikke en reprimande for at jeg har vært så mye borte. Neida, jeg tror ikke det altså, jeg tror de har tilgitt meg.

Et liv på isflak

Petter Skauens liv på reise startet slik: En kald vinterdag på begynnelsen av 50-tallet hopper en liten gutt fra isflak til isflak omtrent der Glomma renner ut i havet. Han må bare komme nærmere; hvem er om bord på skipene på vei mot land? Petter stirrer gjennom vinterdisen.

– Svarte mennesker på båter lastet med kokosnøtter!

Verden var kommet til Fredrikstad og traff Petter Skauen midt i solar plexus.

– Det var der det begynte, lengselen etter å reise ut. Båtene kom fra Belgisk Kongo, det pirret langt ut i stortåa, sier Skauen.

Isflakene i Glomma skulle ikke bli siste gang Skauen tok sjanser for å være midt i begivenhetenes gang. Det har gitt sår på sjelen, uventende bekjenskaper og en plass i historiebøkene.

Fredsfuglen fra Fredrikstad

I 38 år har han vært tilknyttet Kirkens Nødhjelp, men har i perioder

også stått på lønnslisten til Utenriksdepartementet. Mest kjent er han for arbeidet med fredsavtalen i det borgerkrigsherjede Guatemala på 1990-tallet. Gjennom sitt store nettverk og kjennskap til landet, klarte han å få de stridende partene til å snakke sammen. Han fikk geriljaleiderne og generaler til Norge, sammen gikk de turer i Nordmarka og på konsert med Oslo Gospel Choir.

Historiker Ada Nissen skriver:

«På Frognerseteren var frontene steile. Forhandlingene trakk ut og foregikk etter hvert også på nattetid. I utgangspunktet hadde stemningen vært så fiendtlig at de to delegasjonene hadde insistert på å bo på forskjellige hoteller og spise sine måltider adskilt. Allerede første kvelden endte begge delegasjonene og Petter Skauen opp på samme hotellrom med en flaske whisky, praten gikk uhemmet uten krangel til langt på natt. Siden gikk alle ut på nattelivet i Oslo sammen. Whiskyen må ha virket magisk, for resten av forhandlingene forløp relativt smertefritt. Om morgenen 30. mars bevitnet utenriksminister Kjell Magne Bondevik signeringen av Guatemalas Oslo-avtale.»

Avtalen står den dag i dag.

– Hvordan var det å få så nær kontakt med de som sto bak grusomme overgrep på urbefolkningen du da hadde jobbet i 20 år for å forsvare?

– Det var veldig vanskelig, jeg måtte ta en time-out. De snakket om problemet med å ha for mange indianere i landet, omtrent som man snakker om elgstammen i Norge. De

HVEM?

■ Petter Skauen. Prisbelønt fredsarbeider. Fylte nylig 70 år.

kalte dem creaturas – skapninger. Men vi måtte snakke med dem for å oppnå fred.

Første reis

Skauens første møte med Latin-Amerika var Ecuador, i 1971, på oppdrag for Norsk Luthersk Sør-Amerikamisjon. Her var han med å bygge opp en mobil helsetjeneste i Andesfjellene. Og om det var kokosnøtter fra Kongo som ga Skauen verdenslengsel, var det et foredrag som åpnet øynene mot Latin-Amerika.

– Som student var jeg veldig engasjert. Foredraget om lidelsene som quechuaindianerne gjennomlevde sved seg fast. Etter mitt første møte med Ecuador, visste jeg at jeg kom til å tilbringe resten av livet mitt med disse spørsmålene. Heldigvis fant jeg en kone som ville det samme, ler Skauen.

Han ble i Ecuador i åtte år. Noen år tidligere avsluttet han utdannelsen sin på Diakonhjemmet. Skauen forteller om sommerjobb som hjelpepleier

på Veum psykiatriske sykehus og på Ila sikringsanstalt.

– Det passet meg veldig godt å snakke med mennesker. Jeg har nok mye tålmodighet. På Ila drev jeg et hockeyleg for de innsatte. Jeg kjente hele forbryter-Norge!

Mulig det kom godt med i fredsforhandlingene i Guatemala? Siden har det blitt oppdrag i Haiti, Guatemala, Mexico, Peru, Brasil, Honduras, Nicaragua, El Salvador, Den dominikanske republikk og på Cuba. De siste årene har han jobbet med et prosjekt for forfulgte journalister sammen med sin gode venn, journalisten Erling Borgen.

Paradis og tårer

Skauen mener Latin-Amerika er som en Garcia Marques-roman; usannsynlig, utrolig og fantastisk. Også Skauens liv har utvilsomt romankvalitet over seg. Han legger ikke skjul på at det har vært tøft til tider. Ikke alle var like begeistret for engasjementet i fredsavtalen i Guatemala. Det

driver matgründere på med å spesialisere seg og lage take-away-mat av ypperste kvalitet. Og hvem sa egentlig at voksne og barn ikke kan bli enige om hva de skal gjøre i fritiden? Familierestaurantene har svaret. I sentrum av byen finnes det nemlig bare to lekeplasser, noe som gjør det vanskelig for familier å nyte fridager sammen. Men de store restaurantene kan tilby både egne lekeavdelinger og barne-menyer med såkalte Kids Combo.

For å slippe unna storbylivets stress har det også dukket opp musikkafeer. Og lillebroren min Raj (20), som synger i et ungt band, sier i dybeste alvor at han foretrekker å synge i slike kafeer fremfor å opptre på TV eller i konsertsaler. I kafeene, hevder han, kan man oppnå større nærhet til

publikum og til og med nå flere. I et muslimsk land med alkoholforbud og med mange restriksjoner på å arrangere fester, har man alltid Gloria Jean's, Barista Lavazza og andre kafeer som tilbyr himmelsk kaffe og gjør livet bedre for bengalerne. I en by med bare to-tre flerkinoer for middel- og overklassen, er det ikke noen dum idé å treffes på kafé når man har behov for å være sosial.

OG DET føles ikke som noe kompromiss heller. Det være seg om man har lyst til å henge ut med venner, gå på blind date eller være sammen med familien. Restaurantene og kafeene er folks innfallsport til å nyte alt dette, sammen med god mat og drikke. ■

Portrett

Latin-Amerika, fredsarbeid og utfolk har vært en viktig del av Petter Skauens liv. Her er han sammen med mayaindianere i Guatemala.

Foto: Elmer Laahne, Kirkens Nødhjelp

ble drapstrusler, og flere alvorlige overfall.

– Det hender jeg våkner om natten, det er noen skrik, noen stemmer som forfølger meg. Man kommer ikke unna slike opplevelser uten sår på sjelen.

– Har religionen betydd mye for deg?

– Jeg kan ikke tenke meg noe annet enn å tro. Sterk noen ganger, borte noen ganger, men da har andre trodd for meg. Noen ganger, når vi mistet nære medarbeidere, lurte jeg på om Vårherre hadde full oversikt, om han ikke var litt vel raus med personalpolitikken sin.

«Noen ganger, når vi mistet nære medarbeidere, lurte jeg på om vår herre hadde full oversikt.»

Petter Skauen

I krig og fred

I 2010 ble Petter Skauen nominert til Nobels Fredspris. Han vant ikke den, og ikke vil han ha den heller, men det har blitt mange priser likevel.

– Kjenner du et ansvar når du er tilbake i Guatemala? Urbefolkningen er fortsatt undertrykket.

– Ja, jeg gjør jo det. Gikk vi for fort frem med fredsavtalen? Burde vi vært mer tålmodige? Men samtidig må jeg fokusere på det vi fikk til. Slummer som ble sanert, folk som fikk det bedre, og at fredsavtalen faktisk har holdt.

– Forfatter Kjartan Fløgstad har sagt at det kan virke som om alle nordmenn på reise til Latin-Amerika har skrevet minst én bok om ferden?

– Ja, det har jo blitt en del forespørslar fra forlag. Men en bok om meg og mine opplevelser, det kommer ikke. Jeg synes allerede jeg har blitt sett og hørt nok. Jeg er en takknemlig 70-åring med noen sår på sjelen. ■

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

- 1 Hvem er dette?
- 2 Hva slags styreform har man i Japan?
- 3 Er det høyre- eller venstrekjøring i Kenya?
- 4 Kun ett land i Asia har portugisisk som offisielt språk – hvilket?
- 5 Hva slags dyr er barnepiken i Thorbjørn Egners vise «Dyrene i Afrika»?
- 6 Et afrikansk land har en automatrifle i flagget sitt – hvilket land?

- 7 Hvem var Norges første bistandsminister?
- 8 I hvilket år døde John Garang som var visepresident i Sudan og tidligere leder for opprørsbevegelsen SPLA?
- 9 Mange båtflyktninger kommer i land på en italiensk øy – hva heter øya?
- 10 Hvilket land i verden produserer mest tomater?
- 11 Hva står OECD for?
- 12 Hvor mange medlemsstater har OECD?

- 13 Hvem var Kenyas første president?
- 14 I hvilket år ble Sierra Leone selvstendig?
- 15 Hvem var Eusebio (da Silva Ferreira)?
- 16 Hvilket år ble FNs tusenårs-mål vedtatt?
- 17 Hvilket land er størst: Papua Ny-Guinea eller Sverige?
- 18 Hvilket år døde Mabutu Sese Seko?
- 19 Hva heter hovedstaden i Tibet?
- 20 Usain Bolt er verdens raskeste menneske. Hva er den høyeste hastigheten han er målt i?

Ekspertnotter

- 1 Hva er gingivitt?
- 2 Omtrent hvor mye (i kroner) var verdens samlede humanitære bistand i 2013?
- 3 Hvor mange ansatte har Kirkens Nødhjelp i Norge?

SVAR: 1: Ashraf Ghani, ny president i Afghanistan. 2: Konstitusjonelt monarki. 3: Venstrekjøring. 4: Øst-Timor (portugisisk og tetum). 5: Papegøye. 6: Mosaambik. 7: Reidun Brusletten, KRF. 8: 2005. 9: Lampedusa. 10: Spania. 11: Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling. 12: 34 stater. 13: Jomo Kenyatta. 14: 1961. 15: Portugisisk fotballspiller, opprinnelig fra Mozambik. 16: 2000. 17: Papua Ny-Guinea. 18: 1997. 19: Lhasa. 20: 44 kilometer i timen. **Ekspertnotter:** 1: Betennelse i tannkjøttet. 2: Ca 132 milliarder kroner. 3: 139.

34 Bakerst

Bokanmeldelse:

To gode bøker om Sør-Sudan

Av Terje Vigtel

I LØPET AV kort tid er det kommet to bøker om Sør Sudan skrevet av norske forfattere: journalist Bibiana Dahle Pienes og diplomat Stein Erik Horjen. Bøkene har forskjellig fokus, men er begge leseverdige.

Journalist Bibiana Dahle Pienes bok «Norge i Sudan: På Bunnen av sola» er glimrende. Den bør leses av alle med interesse for Afrika, bistand og Sør-Sudans spesielle historie. Boka er basert på studier av kilder, intervjuer med sentrale personer og forfatterens egne opplevelser. Forfatteren har gått grundig til verks. Ulike synspunkter og erfaringer gis god plass. Årsaker og drivkrefter bak krigene forklares godt. Fremstillingen av statsbyggingsprosjektet Sør-Sudan gir liten grunn til optimisme. Her er mange skurker, mye maktmisbruk og kyniske ledere. Taperne er som alltid i slike konflikter den fattige sivilbefolkningen. Forfatteren avslutter boka med et glimt av optimisme («miraklens tid ikke er forbi»), men det virker ikke som hun tror helt på det selv.

Boka vil særlig engasjere og berøre de mange som har hatt et spesielt forhold til dette «norske landet» i Afrika. Selv om boka ofte er beskrivende og refererende, er den satt sammen på en slik måte at den bør skape debatt om hele det norske engasjementet i Sør-Sudan og bistandens rolle.

Norge har lenge engasjert seg i å finne løsninger på konfliktene i Sudan, politisk, diplomatisk og med nødhjelp og bistand. I den første perioden var det enkeltpersoner med stor handlekraft og tro på egne visjoner som var de toneangivende norske aktører. Ikke minst lyktes de med å påvirke norske politikere og opinion til å engasjere seg i Sudan-konflikten.

Deretter fulgte en periode med stort engasjement fra norske frivillige organisasjoner, i første rekke Kirkens Nødhjelp og Norsk Folkehjelp.

Det er vanskelig å lese boka på en annen måte enn å få et inntrykk at det norske engasjementet var basert på

velvillighet og solidaritet, men også på en til tider oppsiktsvekkende naivitet. Mange har latt seg sjarmere av brutale ledere som når det kom til stykket bryr seg mer om egen makt og etnisk gruppe enn befolkningens situasjon.

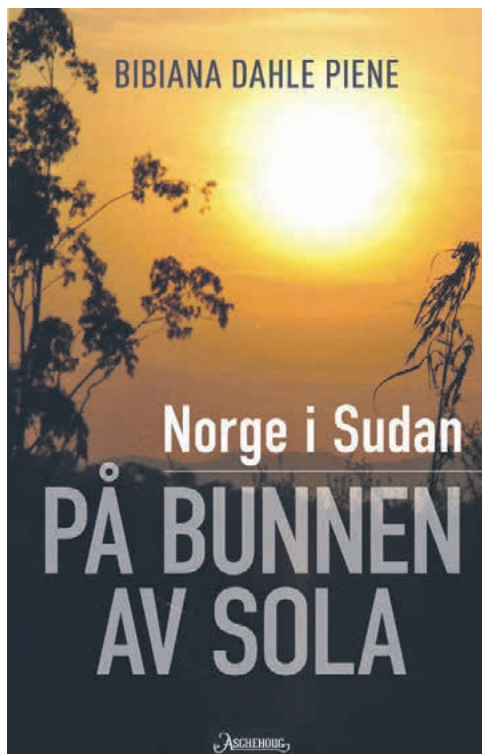
Overdimensjonerte bistandsprogram og myriader av bistandsorganisasjoner som flokket seg rundt Juba viser at bistandsbransjen har lært lite av tidligere tiders erfaring om at en av de store farer i bistandsarbeidet er å hjelpe for mye.

En annen refleksjon etter å ha lest boka er at norske enkeltpersoner og frivillige organisasjoner langt på vei påtok seg rollen å drive norsk utenrikspolitikk, både i kraft av kunnskap og kapasitet. Ofte velvillig finansiert av UD.

STEIN ERIK HORJEN har en annen innfallvinkel enn Piene. Horjen, som selv har jobbet både for UD og Kirkens Nødhjelp i Sør-Sudan, fokuserer i boka «Lang vei til Fred. Om konflikt og forsoning i Sudan og Sør-Sudan» på hva som må til for å skape varig fred. For til tross for endeløse forsøk på å skape fred, og forfatterens resignasjon over at alle fredsprosesser hittil har blitt kapret av menn i gevær, har Horjen fortsatt tro på fred i Sør-Sudan.

Et ordtak i Sudan sier at de som har drukket av Nilen alltid vil komme tilbake. Horjen er en av disse. Med sin kunnskap og engasjement har han bidratt sterkt i kirkenes forsøk

«Det er vanskelig å lese Pienes bok på en annen måte enn å få et inntrykk at det norske engasjementet var basert på velvillighet og solidaritet, men også på en til tider oppsiktsvekkende naivitet.»

■ Bibiana Dahle Piene: Norge i Sudan: På Bunnen av sola. Aschehoug 2014

■ Stein Erik Horjen: «Lang vei til Fred. Om konflikt og forsoning i Sudan og Sør-Sudan» Verbum forlag 2014

på å finne løsninger på kompliserte konflikter og motsetninger.

Boka er grundig og detaljert - av og til langdryg. Det kan være vanskelig å holde oversikt over alle konferansene, aktørene og konfliktene. Noen lesere vil nok falle fra underveis.

Men forfatteren har gjort et verdifullt arbeid med å dokumentere hva som skjedde i en viktig periode i Sør-Sudans historie. Mange med spesiell interesse for Sør-Sudan vil ha stort utbytte av å lese boka. Den fremstår som et viktig historisk dokument.

Jeg håper at boka blir oversatt til engelsk slik at den også blir tilgjengelig for lesere utenfor Norge. Når Sør-Sudans historie skal skrives, vil boka være en viktig kilde.

Forfatteren har mange kloke og interessante refleksjoner om fredsarbeid og bistand. Han vektlegger sterkt arbeidet som utføres av lokale organisasjoner, kirker og religiøse institusjoner, grasrotbevegelser og kvinnegrupper.

Fred kan aldri komme utenfra.

Horjen betoner sterkt at utenlandsk engasjement lett kan få en negativ effekt dersom hjelperne ikke finner den rette balansen mellom å presse partene til fred - og la dem få den tiden som må til for å finne akseptable løsninger.

Kirken og dens støttespillere gjorde alt som sto i deres makt for å skape fred. Men landets ledere ville det annerledes. I desember 2013 brøt krigen løs igjen. Og igjen var det den fattige sivilbefolkningen som må betale prisen.

På ny mobiliserer kirken. Jeg velger å tro på Horjen når han mener at kirken fortsatt vil spille en viktig rolle, og kanskje langt på vei være nødvendig i det møysommelige arbeidet med føre partene sammen igjen og legge grunnlaget for nok en fredsprosess. ■

Terje Vigtel er tidligere direktør i sivilsamfunnsavdelingen i Norad Og står bak bloggen politicsofafrica.wordpress.com

Nyhetsbrev fra bistandsaktuelt.no

Du kan nå abonnere på et ukentlig nyhetsbrev fra Bistandsaktuelt.

Du får det – sammen med ukens karikaturtegning – rett inn på din pc!

Gå inn på bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev og skriv inn din e-postadresse.

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Jan-Egil Mosand er ansatt som nødhjelps-koodinator i Caritas Norge. Han har landbruksfaglig utdannelse med matsikkerhet som område. Mosand har master i organisasjon og ledelse fra NHH. Han har erfaring fra bistand og humanitær hjelp fra Afghanistan, Pakistan, Sri Lanka, Tanzania og Zambia. Han har tidligere arbeidet med humanitær ledelse og nødhjelpskoordinering i felt for FN, Røde Kors og internasjonale organisasjoner.

Jeanette Olsen er ansatt som Programkoodinator i Caritas Norge fra august 2014. Hun er koordinator for Colombia, Cuba, Filippinene, Sri Lanka og Vietnam, med ansvar for prosjekter knyttet til utdanning, matvaresikkerhet, fred og demokrati. Olsen har tidligere jobbet tre år for UNICEF med utdanning i Sudan og innen nødhjelpsrespons og fredsbygging ved hovedkvarteret i New York.

Ingrid Finess Evensmo er ansatt som prosjektsekretær for utenlandsavdelingen i Caritas Norge. Hun har tidligere jobbet med matsikkerhet, klima og likestilling hos Women's Environment & Development Organization, FNs befolkningsfond og Institute for Sustainable Development and International Relations. Evensmo har en bachelor i statsvitenskap fra UiO/Universidad del Salvador i Argentina og en master i internasjonal utvikling fra Sciences Po Paris.

Ruben Angell er ansatt som innvandrings- og integreringskonsulent i Caritas Norge. Han har en bachelorgrad i statsvitenskap fra NTNU. Etter uteksaminering med en Master of Advanced International Studies fra Diplomatiska Akademien Wien i Østerrike har han jobbet med informasjonsarbeid om EØS-avtalen for EFTA-sekretariatet i Brussel.

Ingunn Gihle er ansatt i nyopp-rettet stilling som administrasjonsleder i NORWAC AS (Norwegian Aid Committee). Hun har permisjon fra stillingen som programrådgiver i Fredskorpset. Hun har tidligere jobbet i blant annet Kirkens Nødhjelp. Gihle har mastergrad i helseplanlegging og utvikling fra Universitetet i Wales, i tillegg til bioingeniørutdannelse og studier i statsvitenskap.

Ny leder av Norads varslings-team

Svend Skjønberg startet som seniorrådgiver/koordinator for Norad varslings-team 1. september. Han har en bachelor fra UiO, er bedriftsøkonom fra BI og diplomert internrevisor. Skjønberg kommer en stilling i Riksrevisjonen. Han har også jobbet i Utviklingsfondet, FN-Sambandet og Norsk Folkehjelp

– Gratulerer med ny jobb. Hva skal du gjøre?

– Takk. Norads Varslingsteam er ansvarlig for håndtering av saker hvor det er mistanke om økonomiske misligheter blant pengene som Norad forvalter. Vi mottar tips eller varsler, avklarer mistanken gjennom en granskningsprosess og foreslår reaksjon, i tråd med nulltoleranspolitikken til regjeringen. Alle kan tipse oss, ved å sende en e-post, ringe eller ved å bruke en elektronisk lenke for varslings på Norads hjemmesider. Jeg koordinerer teamet, og vil bidra til at vi har en sterk kontrollkjede i forvaltningen av norske skattebetaleres midler.

John Sörbö er tilsatt som ny landsrepresentant for Norges Røde Kors i Afghanistan.

Han kommer fra stillingen som teknisk rådgiver, operasjoner og var sekundert fra Norsk Folkehjelp til den nasjonale mine-myndigheten i Kinshasa i Den demokratiske republikken Kongo. Sörbö har blant annet tidligere jobbet for Norsk Folkehjelp i Sør-Sudan og Libya.

Heidi Thon overtar som daglig leder for Vennskap Nord/Sør. Hun kommer fra stillingen som Salgs- og markedsjef i VisitOSLO, og har tidligere arbeidet hos Air France og Berlitz Language School.

Thon er utdannet Cand. Mag. fra Universitetet i Oslo og McGill University i Canada.

Elisabeth Riksfjord begynner hos KPMG Forensic. Hun har de siste to årene ledet Norads varslings-team.

Riksfjord har også arbeidet med opplæring for å forebygge og øke bevisstheten på området. Hun har også erfaring fra Riksrevisjonen og fra internrevisjonen i Edda Media. Riksfjord bodde i Tanzania fra 2004 til 2006, hvor hun blant annet jobbet med ambassadens anti-korrupsjonsarbeid og var med på å opprette budsjettstøttesekretariatet.

Yul Malde går fra Kirkens Nødhjelp til KPMG Forensic. Malde kommer fra Kirkens Nødhjelp og Riksfjord fra Norad. Yul Malde begynte å jobbe med selskapsrevisjon hos Coopers og Lybrand i Birmingham, England i 1992. Han flyttet fem år senere til

PricewaterhouseCoopers i Dar es Salaam, Tanzania.

Professor Denis Dougnon fra Mali har vunnet Strømmestiftelsens «Hjelp til Selvhjelp»-pris. Han mottok prisen for sitt arbeid med å utvikle pedagogikken for utdanningsprogrammet Speed School. På 10 år har programmet gitt 125 000 barn i Mali, Burkina Faso og Niger en ny sjanse til utdanning.

Ny i Norad

Sigurd Dahl er ansatt som rådgiver i Seksjon for global helse i Norad. Han har en mastergrad med fordypning i internasjonal politikk og har tidligere vært førstekonsulent i UD og Norad.

Jeanette da Silva har startet som seniorrådgiver i Seksjon for forskning, innovasjon og høyere utdanning i Norad i et seks måneders engasjement. Hun er utdannet sosialantropolog og har tidligere jobbet på blant annet Universitet i Oslo

Jannike Berg er nå seniorrådgiver Seksjon for næringsutvikling i Norad. Hun er utdannet siviløkonom ved BI og har også en bachelorgrad i historie fra UiO. Hun har tidligere arbeidet i Statskraft SF og Nera Networks. Hun kommer nå fra en stilling som seniorrådgiver i Nærings- og handelsdepartementet.

Marie Osnes har begynt som rådgiver i Norads avdeling for sivilsamfunn. Hun har en mastergrad i «European Politics and Governance» fra Universitetet i London og har tidligere jobbet i EFTA-sekretariatet, nå sist som landansvarlig.

Katrine Heggedal er nå første-konsulent på Statistikkseksjonen. Hun har en master i fred og konfliktstudier fra Universitet i

Oslo og en treårig kunstutdannelse inne samtidsdans. Hun har tidligere drevet eget foretak og kommer fra en stilling som forskningsassistent i Krefregisteret.

Annie Magnus begynte i august som rådgiver i Olje for utvikling i Norad. Hun har en mastergrad i «International Relations and Economics» og kommer fra en stilling som konsulent i PwC.

Anita Haslie har startet som seniorrådgiver i Evalueringsavdelingen. Hun arbeidet også i samme avdeling i et kort engasjement fra september 2013 til mars. Hun er utdannet sosiolog, har tidligere arbeidet som forsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt, og som forskningsjournalist ved KILDEN informasjons-senter for kjønnsforskning.

Andreas Karlberg Pettersen er i gang som rådgiver i Forvaltningsseksjonen i Norad. Han har en master i regnskap fra Handelshøgskolan i Stockholm, en master i International Management fra St. Gallen, en bachelor fra NHH og studieopphold i Frankrike og Sør-Afrika. Han kommer fra en stilling i Visma AS.

Kjell-Arild Rein har begynt som seniorrådgiver i Seksjon for næringsutvikling. Han kommer fra en stilling som seniorrådgiver i Finans Norge og har tidligere arbeidet i EFTAs overvåkningsorgang. Han er utdannet samfunnsøkonom.

Margrethe Gustavsen har et seks måneders engasjement i Norads kommunikasjonsavdeling. Hun har en mastergrad i sosiologi.

Christian Fougner returnerte til Norad som underdirektør i Seksjon for næringsutvikling etter å ha tjenestegjort ved ambassaden i Pretoria

Kristin Wæringsaasen returnerte som seniorrådgiver i Seksjon for ren energi etter å ha tjenestegjort ved ambassaden i Kampala

Marida Stubergh returnerte som førstekonsulent og administrativ støtte etter å ha tjenestegjort ved ambassaden i Kathmandu.

Inge Harald Vognild returnerte også fra ambassaden i Kathmandu til stilling som seniorrådgiver i Seksjon for ren energi.

Turid Arnegaard returnerte som seniorrådgiver i Seksjon for likestilling og rettigheter etter å ha tjenestegjort ved ambassaden i Bogota.

Per Øyvind Bastøe returnerte som avdelingsdirektør i Evalueringsavdelingen etter å ha arbeidet ved Den interamerikanske utviklingsbanken.

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com

Even Tømte
even.tomte@gmail.com

Espen Røst
espenrost@gmail.com

Anne Håskoll-Haugen
annehhaugen@hotmail.com

Prosjektansvarlig

adm. prosjekter:
Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg

Internett:
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Fora Medier AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,

0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 30. september 2014

Opplag denne utgaven:

19 100 eksemplarer.

Fagpressen

Bistandsaktuelt er medlem av Fagpressen.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca.

7. november 2014

Baroness Albina du Boisrouvray er grunnlegger av organisasjonen FXB International. Nå vil hun gjerne samarbeide med norske organisasjoner.
Foto: Ken Opprann

Baronessens metode

Grunnlegger av organisasjonen FXB International, Albina du Boisrouvray, mener hun har funnet verktøyet som skal til for å utrydde fattigdom. Nå vil baronessen gjerne samarbeide med norske bistandsorganisasjoner. **Av Kristine Grønhaug**

Det sitter en fransk baronesse i en sofa på Grand Hotel i Oslo. Hun har kommet for å vise seg frem for bistands-Norge. Foreløpig har hun hatt møter med Flyktninghjelpen og Røde Kors.

– Jeg er her fordi jeg håper at nordmennene vil være interessert i å se nærmere på FXB's metode, sier hun.

Albina du Boisrouvray (73) er barnebarn av en boliviansk industrigerne – «Kongen av tinn» – som i sin tid var en av verdens fem rikeste menn. Hun er datter av en fransk baron, og hun er gudmor til Charlotte Casiraghi som er datter av Caroline av Hannover – tidligere Monaco.

Selv studerte baronessen psykologi og filosofi ved Sorbonne-universitetet i Paris. Hun var senere frilansjournalist, skribent og filmprodusent for 22 filmer.

– Ikke filantrop

Hun hadde et barn: Sønnen Francois-Xavier Bagnoud. Han var redningsmann på helikopter. I 1986, da han var 24 år gammel, mistet han livet i en ulykke i Mali.

Etter sønnens død fikk Albina du Boisrouvray behov for å hjelpe mennesker i nød. I to år arbeidet hun for Leger Uten Grenser – blant annet i Libanon. Deretter grunnla hun FXB International, som nå har 25 års jubileum.

– Jeg startet organisasjonen til minne om Francois-Xavier. Han var opptatt av å redde liv. I utviklingsarbeidet redder du liv. Og redder du liv, hjelper du samfunnet. Fra min side handler dette slett ikke om veldedighet, penger er bare et verktøy. Dette handler om administrasjon og godt styresett. Jeg er ingen filantrop, men opptatt av politikk, sier hun engasjert.

Begynte med barn

Det begynte med at hun fulgte forelesningene til aids-pioneren doktor Jonathan Mann ved Harvard University i USA. Han så tidlig hvordan aids-epidemien ville føre til mange foreldreløse barn, og pekte på viktigheten av å se sammenhengen mellom helse og menneskerettigheter.

– I 1989 kom i tillegg FNs konven-

sjon om barnets rettigheter – som jeg forøvrig drev mye lobbyvirksomhet for, forteller du Boisrouvray.

Da krisen rundt de foreldreløse begynte å bli synlig mot slutten av samme år, dro du Boisrouvray til Afrika. Der så hun tusenvis foreldreløse barn som lett kunne ende opp som barnesoldater, i narkotikamiljøet eller havne i prostitusjonen.

– Jeg tenkte: Noen må hjelpe dem. Jeg ville la barna få – gjennom stiftelsens penger – tilgang til alt de trenger i tillegg til en familie som kan passe på dem.

Familien i sentrum

FXBVillage, det største programmet til FXB International, støtter i dag landsbyer i Burundi, DR Kongo, Rwanda, Uganda, Thailand, Kina, Colombia og India.

– Ved å styrke familien, skal barna hjelpes! Suksessen ligger i at vi fokuserer på de fem viktigste områdene som må til for å bekjempe fattigdom: Helse, ernæring, bolig, utdanning og arbeid. I tillegg gir organisasjonen

rådgivning. Det er essensielt at familjene forstår at deres egen deltakelse er nøkkelen til suksess.

– *Hvordan går dere frem rent konkret?*

– Det første året betaler FXBVillage absolutt alt familien trenger. Ett hundre prosent. I løpet av dette året kan familien dermed – og som oftest er det kvinnen – få tid til å konsentrere seg om å etablere en liten forretning. Det året begynner familien også å spare. Det andre året legger familien sparepengene inn i budsjettet – samtidig som FXBVillage nå investerer 75 prosent. Det tredje året er investeringene 50 – 50. Og etter disse tre årene, skal familien klare seg selv.

– *Å satse på kvinner og mikrokreditt er viktig for FXB?*

– Muhammed Younus lærte verden å stole på kvinnene. Mikrokreditt er en fantastisk metode å komme i gang på. Når vi investerer i mennesker, gir de samfunnet noe tilbake. De blir aktører i den lokale økonomien. Og de oppfostrer en generasjon av barn som kanskje ellers ville ha havnet i skadelige miljøer.

Du Boisrouvray forteller at FXBVillage har hjulpet rundt 12000 familier, nærmere 100 000 mennesker. Og når det gjelder FXB International som gir informasjon og utdanning?

– Der har vi enten berørt eller endret livene til 17 millioner mennesker. Metoden har vært en suksess, konstaterer Albina du Boisrouvray. ■

« Fra min side handler dette slett ikke om veldedighet, penger er bare et verktøy.»

Baroness Albina du Boisrouvray